

**Міністерство освіти і науки України
Львівський національний університет імені
Івана Франка
Факультет педагогічної освіти**

МАТЕРІАЛИ

**студентських наукових конференцій
кафедри загальної та соціальної педагогіки
“АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ УКРАЇНСЬКОЇ ОСВІТИ”**

Випуск 8

Львів – 2017

**Міністерство освіти і науки України
Львівський національний університет імені
Івана Франка
Факультет педагогічної освіти
Кафедра загальної та соціальної педагогіки**

МАТЕРІАЛИ

**студентських наукових конференцій
кафедри загальної та соціальної педагогіки
“АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ УКРАЇНСЬКОЇ ОСВІТИ”**

Випуск 8

Виходить з 2010 року

**Львів
Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка
2017**

УДК [37+37.013.32]-057.87
ББК Ч 30/49 я 431 (063)
М – 33

Рекомендовано до друку
кафедрою загальної та соціальної педагогіки
Львівського національного університету імені Івана Франка
(протокол № 12 від 6 червня 2017 р.)

Відповідальний за випуск

Дмитро Герцюк

Упорядник

Олексій Караманов

Комп'ютерне макетування

Оксана Ковалишин

М 33 Матеріали студентських наукових конференцій кафедри загальної та соціальної педагогіки “Актуальні проблеми української освіти” / Відп. за вип. Д. Герцюк, упоряд. О. Караманов. – Вип. 8. – Львів: Малий видавничий центр ЛНУ ім. І. Франка, 2017. – 69 с.

До збірки увійшли відібрані тези доповідей першого та другого етапів Десятої міжфакультетської студентської наукової конференції (2016/2017 н. р.) “Актуальні проблеми української освіти”.

© Матеріали студентських наукових конференцій, 2017

З М І С Т

Біян Христина. Рух “Віра і світло”, який руйнує стереотипи	4
Боднар Юлія. Ігрова діяльність як культурна форма духовності учнів початкової школи: теоретичний аспект.....	7
Боженко Жанна. Педагогіка Марії Монтесорі та можливості її застосування після початкової школи.....	10
Гришко Юлія. Особливості викладання історії в молодшому шкільному віці.....	15
Дем’янчук Ірина. Соціалізація особистості як духовно-ціннісна проблема: родознавчий аспект	19
Довган Марта. Дитинство як психолого-педагогічна проблема:	22
Здоров Тетяна. Дослідження проблеми професійного самовизначення старшокласників.....	25
Кардаш Віталія. Демократизація початкової освіти в Україні та Швеції: порівняльний аспект	28
Кріслата Олена. Формування професійної компетенції студентів-соціологів під час проходження виробничої практики	35
Краснопольська Соломія-Марія. Інноваційні методи навчання англійської мови учнів молодшого та середнього шкільного віку	31
Лукашик Божена. Вимоги до педагога-культуролога XXI ст.	36
Мацкевіч Тетяна. Криза освіти в Україні: суть явища й механізми ефективної трансформації (мас-медійний аспект).....	39
Микитчин Уляна. Проблеми морального виховання учнів молодшого шкільного віку	43
Павленко Наталія. Народна казка “Ідея богатирства” і патріотичне виховання учнів початкової школи.....	47
Павлюк Назар. Застосування транзакційного аналізу у спілкуванні педагога та дитини.....	49
Петришин Наталія. Роль педагога у соціально-педагогічному супроводі дітей з обмеженими можливостями	52
Пухнюк Людмила. Нетрадиційні форми організації навчання в початкових класах	56
Робак Марія. Онлайн-курси як складдова дистанційної самоосвіти (за матеріалами проекту “PROMETHEUS”	59
Солтис Христина. Особливості неформальної освіти в університеті.....	60
Стечинська Емілія. Використання фреймових структур та ейдотехніки у вивченні фахових дисциплін	63
Шняк Орися. Сучасні проблеми колекційної педагогіки	66

РУХ «ВІРА І СВІТЛО», ЯКИЙ РУЙНУЄ СТЕРЕОТИПИ

Останнім часом дедалі більшого розголосу набуває інформація про людей з особливими потребами, а саме: порушуються питання щодо їхньої соціалізації, підтримки, активного включення у суспільне життя. Відомо, що у радянському просторі не було прийнято порушувати такі теми, і лише зараз наше суспільство вчиться будувати свою власну модель поведінки з людьми із особливими потребами. Саме тому актуальність цього питання є надзвичайно важливим на даний час. Тому що нам потрібно вчитися зменшувати стереотипи, а особливо вчитись відкидати страхи. Адже багато батьків бояться показувати, виходити або ж говорити про свою особливу дитину, пересічні громадяни часто не знають, як поводити себе з такими людьми, а роботодавці не бажають і бояться брати людей з особливими потребами на роботу, тому що замислюється над тим, скільки ж клопоту може принести така людина, незважаючи на позитивні аспекти її залучення до праці. Це зумовлено тим, що довгий час було прийнято за норму уважати людей з особливими потребами мало на що здатних, а тим більше людей з розумовою неповносправністю. Проте, це далеко не так, і зрозуміти це можна лише, коли ближче знайомишся з такими людьми. Однією з таких можливостей є діяльність руху «Віра і Світло».

Мета статті: донести інформацію про діяльність руху «Віра і Світло» та обґрунтувати цінність людини з особливими потребами для суспільства.

Завдання:

1. Проаналізувати діяльність руху «Віра і Світло»;
2. Виділити важливість педагогічної взаємодії з людиною із особливими потребами;
3. Наголосити на важливості цього руху для суспільства.

«Віра і Світло» -- це рух спільнот. У центрі цих спільнот є особи, що мають різний ступінь розумової неповносправності (діти, підлітки, дорослі), навколо яких згуртовуються члени їх родин та приятелі, здебільшого молоді люди. У кожному спільноту входить капелан.

«Віра і Світло» дає можливість особам з розумовою неповносправністю бути визнаними унікальними особистостями, використовувати свої дари та відкривати для себе радість дружби. Також спільнота підтримує батьків у випробуваннях та допомагає їм більше цінувати внутрішню красу їх дітей. У свою чергу, дехто з батьків стає джерелом сили та допомоги іншим батькам, які пригнічені стражданнями та щоденними труднощами. Брати та

сестри людей з розумовою неповносправністю можуть стати джерелом життя та єдності; і навіть якщо б ця людина вносила безлад у звичний хід життя, вона здатна також змінити й перетворити його. Завдяки особі з неповносправністю приятелі (волонтери) також починають розуміти, що є інший світ, який відмінний від того, де все вимірюється змаганням, грошима та успіхом; *слабкі та убогі, запрошують у світ ніжності та вірності, слухання та віри.* Для капеланів «Віра і Світло» існує можливість заново відкрити суть Євангелії, Доброї Новини Ісуса Христа, виголошеної убогим і найменшим, і знайти у ній джерело відновлення для свого служіння. Спільноти «Віри і Світла» не є об'єднаннями, де особи мешкають разом, це спільноти, члени яких зустрічаються щонайменше раз у місяць, комуні кують між собою, діляться радощами і труднощами, спільно святкуючи, молячись, беручи участь в Літургіях та здійснюють інші релігійні обряди.

Як зародився рух?

Рух зародився під час міжнародної прощі до Люрду, яку організували у 1971 році Жан Ваньє та Марі-Елен Матьє у Франції. Після цієї прощі, яка об'єднала 12 тис. осіб з усього світу з різних християнських парафій, люди продовжували зустрічатися у спільнотах. На сьогодні існує понад 14 тисяч спільнот "Віри і Світла" у більш ніж 80 країнах світу. В Україні перша спільнота була створена у Львові 1992 року. Зараз їх вже 35. Крім того, спільноти "Віри і Світла" існують у Києві, Жовкві, Тернополі, Тячеві, Хусті, Ужгороді, Кам'янці-Подільському, Житомирі, Трускавці, Стрию, Кохавино, Новому Роздолі, Мукачеві, Самборі, Дрогобичі. Загальна кількість членів організації – близько тисячі осіб.

Вагомий внесок у розвиток та популяризацію руху в Україні зробила Зеня Кушпета. Саме вона на початку 90-х років заснувала в Україні кілька спільнот, у яких неповносправні особи, їхні батьки та родичі знайшли відданих друзів. Упродовж останніх 20-ти років цей рух змінив життя кількох тисяч людей, які сьогодні не уявляють себе поза спільнотами «Віра і Світло», «Лярш» (Ковчег), «Джерело», «Емаус».

У травні 1992 року Зеня Кушпета організувала першу зустріч спільноти «Віра і Світло» в Україні, на яку прийшли близько десятка сімей, де є розумово-неповносправні особи і дванадцять молодих людей, переважно студентів різних навчальних закладів. Зустрічі стали регулярними. Під час зустрічей кожний розповідав про себе, разом грали в ігри, співали, зустрічали свята, молилися. Для батьків дітей з особливими потребами було дивно і водночас приємно, що комусь вони цікаві, що молоді люди прагнуть знайомитися і дружити з їхніми дітьми. Як розповідала сама Зеня Кушпета: «Я дуже багато речей зрозуміла саме через співжиття разом з особами розумово неповносправними. Як я стала молодою дорослою людиною, то раптом усвідомила, що не знаю, хто я така. Я мала зовнішньо прекрасне життя,

яке відповідало стандартам усіх, хто чогось від мене хотів. Але насправді то не було моє особисте унікальне життя. Тому друзі такі цінні для нас, – вони не мають того інтелектуального вміння пристосуватися до вимог оточення. Вони є самими собою. І можуть нас цього навчити».

Якою ж є діяльність «Віри і Світла»?

У «Віри і Світлі» центром, навколо якого усі зосереджуються, є особа з особливостями інтелектуального розвитку. Раз на місяць відбуваються спільні зустрічі, на яких присутні батьки дітей з особливими потребами, «приятелі» (волонтери), «друзі» і капелан. На таких зустрічах усі спільно моляться, грають в ігри, майструють щось руками, показують пантоміми, співають. Далі відбуваються спільні Літургії і молитви, де люди з особливими потребами можуть побачити, наскільки вони є важливі, адже можуть допомагати в організації зустрічі, у проведенні різних сценочок і навіть допомагати співати Літургію.

Також раз на рік відбувається табір. Це можливість спільного виїзду та проведення часу для кращого пізнання людини із розумовою неповносправністю. Адже саме так можна побачити її можливості, коли проста усмішка приносить задоволення, коли «друзі» можуть відчувати, що ми є зранені і просто сказати: «Ти дуже гарна/ий», бо вони бачать серцем, на відміну від багатьох людей. А ще раз на рік відбуваються формації «друг-приятель». Це формації, які передбачають зустріч людини з особливими потребами і «приятеля» поза спільнотою і без батьків. У першу чергу для самих батьків це є справжній виклик довіри, адже вони повинні довірити свою дитину комусь іншому, а це є надзвичайно важко, оскільки вони звикли робити усе самі і вважають свою дитину цілковито безпомічною, навіть коли це далеко не так. Проте, і «друзям» цих людей не легко, адже для них це справжнє випробування на самотійність.

Для «приятелів» (волонтерів) це можливість засвідчити дар дружби, тобто побачити, що люди з розумовою неповносправністю можуть багато чого навчити, а у першу чергу навчити любити не за те, що ти маєш певний статус чи є матеріально забезпечений, а любити просто так за те, що ти є, за те, що сидиш поруч, за те, що ти прийшов. А ще проводяться різноманітні прощі, що дає змогу свідчити, що люди з особливими потребами також мають право на все, у тому числі бути паломниками. Зокрема, були прощі до Зарваниці, Крехова, Самбора, Гошева, Унева. Поза цим проводяться різноманітні святкування дні народжень, Миколая, організовуються вертепи і спільна коляда.

У спільній діяльності можна побачити, наскільки люди з особливими потребами є талановиті, – дуже часто вони майструють щось руками: виготовляють унікальні прикраси з бісеру, печуть і розфарбовують святкові пряники, виготовляють свічки, вишивають бісером,

малюють картини і т. д. Серед учасників руху є навіть параолімпійський чемпіон.

Як відомо, рух «Віра і Світло» є поширений в усьому світі. Існує чимало речей, які об'єднують усі спільноти світу, – теми зустрічей, тексти пісень і молитов, форма проведення зустрічі та майстерок, дороговкази. Незалежно від країни та конфесії, усі спільноти світу мають однакову основну ідею, що об'єднує їх між собою, проте це не є догмат, адже можна постійно щось змінювати і вносити своє.

Отже, «Віра і Світло» – це рух, який засвідчує важливість кожної людини, зокрема людини з особливостями розумового розвитку. Цей рух дає змогу зрозуміти, що такі люди є також дуже талановиті по-своєму, і можуть багато чого навчити, а у першу чергу навчити бути самими собою.

Ми уважаємо важливість обізнаності для суспільства не лише щодо потреб таких людей, а й розуміння важливості підтримки людей з особливими потребами для подолання будь-яких стереотипів і страхів. Як казала Зеня Кушпета: «Я більше отримую ніж віддаю». Тому потрібно навчитись суспільству приймати таких людей, адже тільки тоді ми усі побачимо та відчуємо результат.

Юлія Боднар (факультет педагогічної освіти)

Наук. консультант – проф. Черпанова С.О.

ІГРОВА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК КУЛЬТУРНА ФОРМА ДУХОВНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

Актуальність дослідження зумовлюють розбудова України як незалежної європейської держави, динамічні соціокультурні зміни, інформатизація і комп'ютеризація освітніх процесів, необхідність відповідної підготовки нових поколінь, у тому числі в початковій школі. На цьому наголошують Державний стандарт початкової загальної освіти (2011) та Педагогічна Конституція Європи (2013). В умовах реформування освітньої галузі України проблеми креативного розвитку молодших школярів загалом, і в ігровій діяльності зокрема, є пріоритетними.

Мета дослідження – розкрити зміст понять «гра», обґрунтувати значення ігор в навчально-виховному процесі як культурної форми духовності учнів початкової школи.

Дитячі ігри виникли шляхом наслідування діяльності дорослих. В ігрових вправах і змаганнях здійснювалась підготовка нових поколінь до праці, полювання, засвоювались

норми поведінки, тобто гра виконувала важливі соціальні функції. Саме у грі набували розвитку рухливість, процеси мислення, позитивні емоції. Початкові форми гри з'являються вже на першому році життя малюка – це маніпулятивні ігри із предметами, під час яких на основі інформації чуттєвих органів формуються образи предметів. У період другого-третього року життя дитина долучається до предметних ігор: оволодіває різними способами застосування предметів. Далі ігрова діяльність дитини ускладнюється, розвивається самостійність. Наприкінці раннього дитинства опановуються рольові або творчі ігри: дитина бере на себе роль дорослої людини, в спеціально створених нею ігрових умовах відтворює діяльність і ставлення дорослого до предметів й інших людей.

До проблеми гри звертались давньогрецькі філософи (Платон, Арістотель). Початки розробки теорії гри зазвичай пов'язують із діяльністю німецького поета, драматурга Фрідріха Шіллера (1759 – 1805) й англійського філософа Герберта Спенсера (1820 – 1903). У «Листах про естетичне виховання людини» Шіллер зазначив, що засобами гри людина здатна не лише створювати вищу «естетичну реальність, а й гармонізувати власне буття» (*Шіллер И.Х.Ф. – Соч.: в 7 т. – М., 1950. – Т. 6. – С. 332–334*).

Ігрова діяльність учнів відображена в дослідженнях класиків педагогіки (К. Ушинський, В. Сухомлинський, А. Макаренко). Висвітлено зв'язок ігрової діяльності й психічного розвитку дитини (Ж. Піаже, Д. Ельконін, О. Леонт'єв, С. Шацький), психолого-педагогічні аспекти активізації гри у навчанні та вихованні (Л. Виготський). Питання гри розглянуто в сучасних психолого-педагогічних джерелах (Н. Бібік, Н. Максименко, Я. Коломинський, Н. Кудикіна, Т. Качак, О. Проскура, О. Савченко).

Для осмислення сутності ігрової діяльності загалом, і в початковому навчанні зокрема, методологічного сенсу набуває узагальнення поняття «гра» з позицій філософії освіти. «Нові можливості осмислення духовності людини, – зауважила С. Черепанова, – виявляє культура, наука в культурі. Як буттєво-ціннісний концепт гуманітарно-культуротворчої стратегії філософії освіти, *культура* оптимізує пізнання і діяльність людини, морально-ціннісні засади взаємодії з природою та Всесвітом. До найдавніших форм культурної діяльності людства належать виховання, навчання, освіта, – покликані сприяти впорядковуванню людського буття... Особливістю формотворення духовності є діалог культур, властивий уже її початковим формам..., в історичному людському бутті – це ритуал, міф, в індивідуальному – гра, казка»... Стосовно поняття «гра» склалися певні позиції. Одну окреслив австрійсько-британський філософ, професор Кембриджського університету, представник аналітичної філософії Л. Вітгенштайн (1889–1951). Йдеться про укорінення філософії в складних переплетіннях мови, практику використання мови, глибинні зв'язки

понять (категорій) і водночас складність категоризації «гри» («Логіко-філософський трактат», «Філософські дослідження»). На його думку, термін «мовна гра», покликаний підкреслити, що *говорити* мовою – компонент діяльності або форма життя». Аналізуючи процеси, пов'язані з «іграми» (ігри на дошці, гру в карти, з м'ячем, боротьбу та ін.), Вітгенштайн зауважив, що дивлячись на них, ми не бачимо чогось загального, «властивого для них *всіх*, але помічаємо подібність, спорідненість... Чи всі вони “розважальні”? Чи у всіх іграх є виграш і програш, чи завжди присутній елемент змагальності між граючими? В іграх з м'ячем є перемога й поразка. Але в грі дитини, котра кидає м'яч в стіну й ловить його, ця ознака відсутня. Певну роль відіграють мистецтво та удача. Різняться майстерність у шахах і в тенісі... За Л. Вітгенштайном, неможливо охарактеризувати ці подібності краще, ніж назвати їх “сімейними подібностями”, саме так переплітаються подібності, властиві членам однієї сім'ї: ріст, риси обличчя, колір очей, хода, темперамент тощо... Тобто «ігри» утворюють сім'ю... Очевидно, «гра» – це поняття із нечіткими межами... Інша позиція полягає у спробі універсалізувати поняття «гра». Таку позицію обстоює у праці «*Nomo lugens*» («Людина граюча») нідерландський історик культури Й. Гейзінга (1872–1945). На його думку, гра є основним джерелом і найвищим виявленням людської культури..., «гру необхідно зрозуміти в її цілісності... Визнаючи гру, визнають і дух. Тому що гра, якою б не була її сутність, не є щось матеріальне. Вже в світі тварин вона долає межі фізичного існування... Буття гри всечасно підтверджує супралогічний характер нашого положення у Всесвіті... «ігри соціального характеру можна назвати вищими формами гри». Головною ознакою гри є «*свобідна діяльність*, завдяки чому гра виходить за межі природного процесу»... Гра необхідна індивідуумові завдяки своїй біологічній функції. Водночас гра необхідна суспільству завдяки своєму *смыслу*, цінності, утворюваних духовних та соціальних зв'язків, тобто необхідна як культурна функція. Гра задовольняє ідеали комунікації (*uitdrukking*) та суспільності...; гри властиві – ритм і гармонія, напруження, динаміка, урочистість, захопленість, найвищі вияви духу»... Згідно із висновком С. Кримського, «феномену гральної діяльності можна задати таку дефініцію. Гра – це вільна самодіяльність, пов'язана з творчим випробовуванням різних можливостей, змагальністю, рольовими структурами та символізацією плинного, граничного зі сферою потенційності, буття. Гра має два відгалуження, які в англійській мові позначаються як «гейм» (гра за строгими правилами на зразок шахів чи тенісу) та «плей», тобто вільна діяльність, що формує правила свого здійснення. Гра як «плей» переходить у творчість, стає його субформою» (Черепанова С. О. *Філософія освіти. Світоглядно-гуманітарний вимір: людина-наука-культура-мистецтво-стиль мислення: монографія* / С. О. Черепанова. – Львів: Світ, 2011., С. 181, 187, 194 – 197).

Особливістю гри як діяльності є інтерес, який допомагає дітям не відчувати втоми і

напруги. Задля позитивного результату гри потрібно включати в навчальний процес як розгорнену діяльність, що органічно входить в усі ланки урочної й позаурочної діяльності.

Висновки. Гра є провідним засобом навчальної діяльності учнів початкової школи. Адже саме ігрові заняття та прийоми урізноманітнюють навчальну діяльність учнів, вносять елемент зацікавлення, підвищують ефективність сприйняття навчального матеріалу.

Використання ігрової діяльності в початковій школі покликано сприяти активізації пізнання учнів, розвитку творчої уяви, засвоєння норм етичної поведінки, відтак досягненню розвивальних навчально-виховних цілей.

Жанна Боженко (філософський факультет)

Наук. консультант – доц. Цюра С. Б.

ПЕДАГОГІКА МАРІЇ МОНТЕССОРІ ТА МОЖЛИВОСТІ ЇЇ ЗАСТОСУВАННЯ ПІСЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Виховання, навчання, освіта, самовиховання - основоположні елементи життя кожної людини сучасного світу. Якість цих компонентів впливає на якість розвитку особистості, динаміку і швидкість соціалізації.

Механізми виховання та навчання, система освіти, можливості до саморозвитку залежать від багатьох внутрішніх та зовнішніх факторів. Внутрішні - це індивідуальні задатки, психологічні особливості. Більшість із них корегуються на початкових етапах формування особистості - виховання. Зовнішні фактори: національність, менталітет, традиції, культура, економіка, політична ситуація в державі можуть переформувувати системи навчання та освіти, спонукати або гальмувати розвиток особистості кожного громадянина.!

Надзвичайно важливим завданням сучасної педагогіки є створення універсальних, дієвих моделей виховання та навчання людини, щоб забезпечити рівні стартові можливості кожного жителя планети. Власне, цей напрям педагогічної думки має певні прогалини. Якщо дошкільна та початкова школи піддаються універсалізації незважаючи на культурні, традиційні, історичні, національні особливості людини, то середня, старша та вища системи освіти більш строкаті за своїм академічним наповненням та технологією викладу.

Аналізуючи можливість вирішення такої проблеми, власне, створення спільної, повсюдної і найголовніше, ефективною системи виховання та навчання, ми вирішили звернутися до педагогічних ідей М. Монтессорі. До основних принципів цієї системи можна

віднести:

- Індивідуальний та ігровий підходи до виховання та навчання кожної дитини.
- Постійне спостереження та аналіз за вільним розвитком дитини.
- Стимуляція власної активності, бажання до навчання.
- Створення спеціального розвиваючого "Монтессорі-середовища".
- Забезпечення відповідним дидактичним матеріалом, візуалізацією, технічними засобами, всім тим, що може допомогти в осягненні того чи іншого явища або предмета.
- Відповідність віковим та сензитивним періодам розвитку особистості.
- Підготовка до реального життя, а не до школи і "шкільної парти".
- Так звана дисципліна свободи: самопізнання, самодисципліна, самоорганізація.

Отож розвиток дитини відбувається за особливих зовнішніх умов. !Перш за все, це спеціалізоване середовище, що розділене на 5 зон. Кожна з них орієнтована на здобуття певних навичок, розвиває дитину відповідно її індивідуальним задаткам. Ці зони оснащені різноманітним дидактичним, тактильним матеріалом, візуальними картами, ілюстраціями, технічними засобами тощо.!

Незважаючи на те, що М. Монтессорі була за вільний вибір дитиною що, коли, скільки часу вчити та освоювати, першою зоною абсолютно для усіх була зона "Навичок практичного життя". Тут розвивається контроль та координація рухів, відповідальність, незалежність, впевненість, звичка працювати самостійно, здібність впорядковано мислити. Такі навички, зокрема прибирання, миття посуду, одягання, змішування, пересипання, необхідні щоб підготуватися до побутових щоденних завдань майбутнього життя. Наступною зоною була "Сенсорика". У цій зоні у дитини розвиваються 5 чуттів людини: слух, нюх, зір, смак, дотик. Зона необхідна для розрізнення якостей різних явищ та предметів. Зона "Мовлення" підтримує та розвиває здібності дитини до письма та написання за допомогою слухання, невербальної поведінки, повторення, візуалізації та попередньо-набутих тактильних відчуттів. Зони "Математики" та "Космічного виховання" зорієнтовані на здобуття певних початкових академічних знань з різних дисциплін, елементарних методів навчання (систематизація, упорядкування, експерименти), опанування часу, природи, історії.

Визначальним досягненням М. Монтессорі була розробка сензитивної періодизації дитини. Йдеться мова про те, що не можна впустити і також не можна прискорювати момент розвитку того чи іншого навику у дитини. Наприклад: до 6 років - період розвитку мовлення та період сенсорного розвитку; від року до 4 - розвиток активних рухів та дій; період сприйняття маленьких предметів та розвитку дрібної моторики рук - від 1,5 до 2,5 років.

Система М. Монтессорі охоплює концепцію і технологію виховання й навчання

дітей віком від 2,5 до 12 років. Перший рівень розвитку продовжується від народження до 6 років. Саме тут дитина проходить засвоєння усіх сензитивних етапів, розвиває власну особистість та незалежність. Другий рівень - від 6 до 12 років. Тут відбувається формування індивідуальних якостей, первинних академічних знань, екстравертивні та групові навички роботи дитини.

Найвищий інтерес викликають її положення щодо можливості застосування усієї системи, або часткових положень у середній, старшій та вищій школах.

Відповідно можна виділити ще 2 рівні розвитку: з 12 до 18 років, що включає усі особливості підліткового віку (статеве дозрівання, психологічні зміни), орієнтацію людини на оцінку ззовні, пошук місця в суспільстві; з 18 до 24 років - малорозроблений Монтессорі період розвитку. Вона вважала, що діти, які отримали Монтессорі-освіту на попередніх рівнях, повністю готові до вивчення культури і науки.

Чому ми вважаємо за можливе впровадження частини методів М. Монтессорі після початкової школи? Бо перший крок до універсалізації та, власне, екстраполяції до іншої аудиторії зробила сама авторка. Її педагогічна система спочатку була зорієнтована на дітей з особливими потребами. М. Монтессорі писала: «Відмінність в реакціях відсталих й нормальних дітей на дидактичний матеріал визначається тим, що один і той самий дидактичний матеріал в застосуванні до відсталих дітей робить можливим виховання, нормальним дітям дає поштовх до самовиховання».

Педагогіка Монтессорі включає більшою мірою виховання, а не навчання, тому придатна для дітей з особливими потребами, повної дошкільної та початкової освіти. Елемент навчання не виключається, але полягає в тому, щоб навчитися вчитися. Перевагою є збереження інтересу до навчання протягом усього процесу: можна заглиблюватися в ту сферу, яка цікава і дається найбільш легко, людина вчиться працювати самостійно, оцінює свої можливості, вирішує проблеми, співпрацює з іншими в процесі навчання, краще розуміє себе і свої бажання, отримує досвід успішності. Недоліком у той же час є брак академічного матеріалу отриманих знань.

Неможливість повного впровадження педагогіки М. Монтессорі на середню та старшу школу зумовлене: наявністю певного виховання, сформованої чи частково сформованої особистості, відмінності світогляду через культурні, національні фактори, спрямування старшої та вищої школи на навчальний та науковий процес.

Тож ми націлені на визначення тих механізмів педагогічної системи М. Монтессорі на сфері середньої, старшої та вищої школи, що могли б ефективно реформувати процеси освіти та створити уніфіковані методи розвитку людини для більшості держав.

Гіпотезою нашої роботи є: часткове впровадження педагогіки Монтессорі на рівні додаткових методів викладу, візуалізації та організації матеріалу, неформальної освіти, саморозвитку, механізмів самодисципліни, вироблення бажання до навчання, конструювання власних шляхів засвоєння матеріалу, створення індивідуальних графіків, вправ, завдань.!

Сучасний Монтессорі-педагог С. Роткер (Огайо, США) розробив практику впровадження системи для дітей середньої школи. Метою його роботи є пов'язання життя підлітка із життям дорослої людини, створення плавного переходу та пом'якшення фізіологічних та психічних змін людини такого віку.

С. Роткер зазначає: "Підлітковий вік - важливий період життя, коли людина готується стати повноправним членом суспільства, вона вже багато вміє, але далеко не завжди може впоратися зі своїми емоціями та психічним станом." Усі ці особливості враховані у підлітковій програмі в школах, які використовують методіку Монтессорі. Слідуючи основним принципам методу Монтессорі, в середніх та старших класах дитина, а не учитель, продовжує виступати центральним елементом освітнього процесу. Педагог створює спеціальне середовище для того, щоб підліток сам захотів вчитися і поступово зміг би розкрити той потенціал, що закладений в ньому від народження.

На прикладі свого класу С. Роткер демонструє організацію звичайного дня школярів, показавши, як вони застосовують отримані теоретичні знання в практичному житті.

Спочатку теорія підноситься не для всього класу, а для малих груп. Потім завдання педагогів - дати розуміння дитині, що математика, фізика, гуманітарні науки не вивчаються самі по собі. Потрібні реальні підтвердження того, що це необхідно в житті (педагог разом із класом створюють якийсь апарат, пристрій, роблять археологічну знахідку тощо). Завдання вчителя - зробити так, щоб все було взаємопов'язано і було підкріплено практичним застосуванням знань.

Важливий момент, на який звертає С. Роткер - "ідеальний вчитель" для дітей старше 12 - молода пара. Причому, не обов'язково педагоги, що перебувають в шлюбі, а пара, яка може продемонструвати модель співпраці для підлітків. Вона стає уособленням образу батьків, з якими у багатьох підлітків в цьому віці виникають непорозуміння і конфлікти. Монтессорі-класи для підлітків, як правило, краще розміщати окремо від решти школи, але вони чудово ладнають і не проти бути поруч з старшими групами, які є певним авторитетом.!

Центральною метою поширення Монтессорі-системи на старшу і вищу школи є збереження або відновлення самостійності, самоорганізації та вільного розвитку особистості. Для старших учнів деякі механізми педагогічної системи можуть впроваджуватись

факультативно або на рівні самоосвіти. Зокрема: розвиток мислення, пам'яті, волі, характеру, почуттів, пізнавальних інтересів, методів та технологій вивчення матеріалу тощо.

У такому віці людина може виступати як для себе сама Монтесорі-педагогом, так і працювати у спеціально орієнтованих класах. Йдеться мова про самовиховання, самоорганізацію, самокерування за допомогою дидактичного матеріалу та триступеневого уроку Монтесорі, такого уроку що включає у себе рівень теорії (отримання інформації), рівень досвіду (практичне освоєння, візуалізація) та рівень перевірки і засвоєння знання.

Прикладом може слугувати дослідження А. Юсупової щодо створення вільного навчального середовища у вищій школі по вивченню іноземної мови на основі педагогічних ідей М. Монтесорі. Вона будує практику навчання на основі індивідуалізації викладу матеріалу, що є одним із засобів вдосконалення системи освіти в цілому та подолання труднощів психічного, емоційного стану учня відповідного віку. А. Юсупова говорить про можливість екстраполяції підходів Монтесорі-педагогіки для розвитку рідної мови та мовлення у маленьких дітей на вивчення іноземних мов у середніх та дорослих аудиторіях. Вона також підтримує ідею триступеневого уроку у засвоєнні та використанні лексики.!

Отже, педагогіка М. Монтесорі - комплексна система освіти, що може бути запроваджена для використання після початкової школи. Особливо можливим це буде тоді, коли дитина отримувала Монтесорі освіту із самого початку. Відповідно це і підводить нас до тези, що методика М. Монтесорі є ефективною для усіх щаблів розвитку людини. Включаючи у себе навчальний, виховний, самоосвітній компоненти, вона здатна забезпечити багатосторонній розвиток особистості впродовж усього її життя. Її методика може слугувати основою створення універсальної, ефективної моделі виховання та навчання людини. Основними механізмами, які зможуть забезпечити позитивними результатами як саму особистість так і світ можна вважати:

- індивідуалізацію виховного та навчального процесів.
- центральне місце особистості в системі освіти.
- стимуляція власного інтересу та бажання до навчання.
- підготовка до реального життя.
- створення та використання власних методів самопізнання, самодисципліни та самоорганізації.

ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ ІСТОРІЇ В МОЛОДШОМУ ШКІЛЬНОМУ ВІЦІ

Історія є важливою навчальною дисципліною, адже її вивчення виховує у дітей патріотизм, повагу до здобутків предків, а найголовніше – формує національну самосвідомість. Хаотичне, одноманітне та непрофесійне викладання історії у молодших та середніх класах загальноосвітніх шкіл призводить до того, що частина сучасної молоді має вкрай розпливчасту національну ідентичність та слабкі політичні орієнтири в житті.

Сучасні підходи до освіти та навчання здебільшого витлумачують навчання як процес цілеспрямованої, послідовної взаємодії вчителя й учнів, спрямований на засвоєння людського досвіду в певній галузі, що знайшов своє відродження в основних компонентах змісту освіти. Навчання є процесом двобічним, адже передбачає діяльність учня – учіння і діяльність учителя – викладання. У свою чергу, процес викладання – це організація цілеспрямованого впливу викладача на учня задля досягнення певної навчальної мети. В зв'язку з цим, у центрі уваги учителів є пізнавальний інтерес як важливе особистісне утворення та характеристика навчального процесу.

У дітей молодшого віку історія розвиває навички пошуку причинно-наслідкових зв'язків. Під час переказування історичних подій, їх аналізу та висловлення власної точки зору, відбувається розвиток мовлення, покращення пам'яті та мислення. До того ж, обов'язок практично кожного громадянина знати історію своєї держави, світу, історичні етапи розвитку людства, причини тих чи інших подій. Історія неподільна, пов'язана з суспільствознавством, політологією, економікою і іншими науками. На даний час відбувається процес переосмислення усього навчального процесу і постає питання про те, як успішно викладати історію в молодших класах.

Проблема дослідження полягає в тому, що історія, як дисципліна, є складною для розуміння молодших школярів і для її викладання потрібно застосовувати в навчальній діяльності методи і прийоми, спрямовані на формування пізнавального інтересу у молодших школярів до історії. *Мета нашого дослідження* полягає у виявленні та обґрунтуванні найбільш ефективних методів і прийомів формування пізнавального інтересу молодших школярів до історії. Гіпотеза дослідження полягає в тому, що процес формування пізнавального інтересу у молодших школярів буде найбільш ефективним, якщо

використовувати інтерактивні методи і прийоми формування пізнавального інтересу до історії. Отож, проаналізуємо психолого-педагогічні особливості формування пізнавального інтересу до вивчення історії у дітей молодшого шкільного віку.

Чи не єдиним ефективним фактором, який сприятиме появі в учнів прагнення до пізнання предмету, буде їхня зацікавленість ним. Цей інтерес до предмету не буде перманентним, тому основне завдання вчителя полягає в тому, щоб постійно вводити новизну, яскравість, несподіваність у навчальний процес. Відносно стійкий інтерес є результатом дії всього комплексу стимулюючих засобів навчання. Тривалість його впливу виходить за рамки уроку, але він також потребує зовнішнього спонукання. Тобто, зацікавлення учня історією залежить не тільки від вчителя, але й від наявності карт, історичних зображень, застосування ігор і т.д.. Важливим є сприяння з боку батьків, які самі б долучались до навчально-виховного процесу та створювати вдома максимально сприятливі умови для засвоєння нових знань, оточивши учня різноманітними книгами, картами, атласами, фільмами.

Пізнавальний інтерес виражається в емоційному відношенні школяра до предмету вивчення. Зацікавленість предметом підвищує в учня інтенсивність розумової роботи, мобілізує увагу, знімає втому – все це призводить до підвищення якості засвоєваних знань, до їх розширення і поглиблення. В навчальному процесі цікавість є першопочатком пізнавального інтересу, опорою емоційної пам'яті і умовою запам'ятовування важкого матеріалу, активізації уваги, думок, емоцій. Як правило, зацікавлення учнів викликають: сюжетна розповідь, розгорнута характеристика історичного діяча, опора на наочно-художні образи, використання фактора новизни знань, елементів проблемності в навчання, залучення даних про сучасні досягнення науки і техніки, показ громадської та особистісної значущості знань, умінь і навичок, організація самостійних робіт творчого характеру, організація взаємонавчання учнів.

На практиці формування інтересу до історії часто зводиться до використання яскравих сюжетів і образів. У якості показників сформованості інтересу використовуються виключно зовнішні його прояви на уроках; зосередженість уваги; питання учнів, які засвідчують про їхнє бажання вникнути у суть проблеми; добровільна участь в бесіді; готовність до виконання завдань; зацікавлене ставлення до результатів пізнавальної діяльності; мовні вирази почуттів; емоційна схвильованість; відповідність реакції емоційному змісту матеріалу. Вважаємо, що інтерес учня до предмету “історія” може знизитись через несистематичне викладання матеріалу в беземоційному стилі, де основна частина тексту – це факти, дати та загальні фрази, які учні не будуть сприймати та

засвоювати.

Важливим є відбір методів і прийомів формування пізнавального інтересу у молодших школярів на уроках історії. Так, для багатьох учителів у підготовці до проведення уроків звичним є такий підхід: нова тема пояснюється так, як вона запропонована у підручнику (найчастіше методом евристичної бесіди), тобто на уроці більш активний вчитель, а не учні. Однак, процес навчання - це не просте передавання змісту навчального матеріалу в готовому вигляді. Він потребує напруженої розумової роботи учня, його власної активної участі в навчальному процесі. Цього можна досягти за допомогою активного навчання. **Дидактична гра** є однією з унікальних форм, що дозволяють зробити цікавою і захоплюючою роботу на творчо-пошуковому рівні, та буденні кроки з вивчення матеріалу, які здійснюються в рамках відтворювального і перетворювального рівня пізнавального інтересу.

Наведемо приклади таких дидактичних ігор:

1. Вчитель моделює історичну проблему, а учні пишуть письмове оповідання, де вказують власний вихід із ситуації (напр. “Ви князь Київської Русі і на вашу державу напали кочовики-половці. Що ви будете робити?”),

2. Вибрати третю “зайву” картинку з подальшим їхнім обговоренням (напр. зображення двох старих церков та ратуші; історичних картин і т.д.).

3. Загадки на логіку з історичним підтекстом (напр. “Не шукайте чорної кішки в темній кімнаті адже її там (...)”.

4. Намалювати певну подію (напр. хрещення Володимира Великого).

5. Робота в групах (напр. складання пазлів та опис отриманого зображення).

6. Показ коротких відеороликів.

Окрім цього методу, існує ще **технологія евристичного навчання**. Її суть полягає не в передачі учням досвіду минулого, а в створенні ними особистого досвіду орієнтованого на конструювання майбутнього в зіставленні з відомими культурно-історичними аналогами (із використанням витворів мистецтва, прикладної творчості та наукових способів їх аналізу, синтезу із визначенням різних версій, гіпотез). Особистісне та освітнє зростання учня (його знань, досвіду, здібностей, матеріальної продукції та ін.) у цьому випадку першочергове і неминуче. Евристична діяльність, виконувана школярами у найрізноманітніших галузях науки, не вимагає наявності у них попередніх знань та умінь.

Гарним прикладом застосування цього методу є **технологія “проживання історії”**, де учні отримують завдання власноруч розробити певні явища чи предмети. Завдання може полягати в тому, щоб придумати новий алфавіт (на основі відомих їм абеток), виготовити

берестяні грамоти, намалювати власну монету, банкноту, герб чи печатку, написати лист до відомого історичного діяча (напр. до Богдана Хмельницького), придумати чи сфальсифікувати відомий історичний документ і т.д.

Описані методи дозволять підвищити самооцінку особистості, її статус в колективі, серед близьких. Застосування відповідних інтерактивних технологій здійснює значний вплив на розвиток особистості, формування її потреб і дій, умінь і здібностей.

Проаналізувавши все вищесказане стверджуємо, що історія в початковій школі не тільки потрібна, але і обов'язкова для вивчення. Адже викладання історії допоможе пізнати молодшому школяреві основні здобутки історичних досягнень, розвинути просторове та часове уявлення географічними знаннями. Для того щоб навчання історії було успішним необхідно сформувати пізнавальний інтерес до історії, завдяки використанню дидактичних чи евристичних технологій, де дитина виступатиме отримає можливість творити знання на основі власного досвіду. Завдання вчителя полягає в тому, щоб постійно підтримувати високий пізнавальний інтерес дитини через застосування різноманітних методів і прийомів навчальної діяльності. Вважаємо, що лише завдяки активній взаємодії педагога та учнів можна подолати думку що історія - це нецікава наука з великою кількістю непотрібних фактів і дат, а пізнавати її граючись та здобуваючи знання у ході пошуку причинно-наслідкових зв'язків та власних досліджень.

У результаті теоретичного аналізу психолого-педагогічної та методичної літератури з проблеми дослідження можна зробити наступні висновки, що успішність навчання молодших школярів залежить від рівня сформованості пізнавального інтересу. Отож, у процесі викладання історії в початковій школі, слід застосовувати як традиційні, так і інноваційні методи і прийоми навчання та урізноманітнювати навчальну діяльність школярів через створення проблемних ситуацій, застосування евристичних методів, дидактичних ігор. Необхідно урізноманітнити процес навчання супровідним фото, аудіо та відео матеріалом, тим самим задіюючи усі сенсорні системи дитини, що сприятиме розвитку фантазії та задатків до аналітичного мислення та в подальшому формуватиме у дитині національну свідомість та самоідентичність.

Ірина Дем'янчук (факультет педагогічної освіти)

Наук. консультант – проф. Черепанова С. О.

СОЦІАЛІЗАЦІЯ ОСОБИСТОСТІ ЯК ДУХОВНО-ЦІННІСНА ПРОБЛЕМА: РОДОЗНАВЧИЙ АСПЕКТ

Актуальність дослідження полягає в тому, що процес соціалізації передбачає не лише усвідомлення і засвоєння індивідом соціальних цінностей, норм, принципів і правил у відносинах, а й активне їх відтворення в процесі життєдіяльності. Йдеться про створення можливостей для формування нової соціальної позиції, самореалізації особистості як активного творчого суб'єкта соціальної дійсності. Та чи завжди особистість та відповідні соціальні інститути, держава розуміють свою місію в процесі соціалізації? Яким чином має здійснюватись соціалізація поколінь в реаліях нестабільності? У чому полягає соціалізаційна функція родинних традицій?

Мета дослідження: розглянути процес соціалізації особистості через призму родознавчого підходу.

Для реалізації зазначеної мети ми звернулись до багаторічного авторського досвіду доктора філософських наук Світлани Черепанової, котра засобами родознавства здійснює національне виховання студентів від 1992 року (авторська родознавча програма започаткована в Дрогобицькому педагогічному інституті, згодом Університет) – до тепер. За цей період, «родознавчі дослідження здійснили понад три тисячі студентів закладах освіти різних рівнів акредитації (галузі педагогічна, військова журналістика, медична, банківська, філологічна, технічна).

«У духовному відродженні України важлива наукова достовірність історичної й культурної місії у Франції Анни Ярославни (донька князя Ярослава Мудрого, дружина французького короля Генріха I). Анна Ярославна заснувала монастир і церкву св. Вікентія у Санлісі, поблизу Парижа; збереглися її грамота-хартія (1060 р.) про заснування монастиря і споруджена у романському стилі каплиця. Неподалік розміщено скульптуру Анни на повний зріст: вона з короною на голові, в одній руці тримає королівський скіпетр, у другій – модель церкви. На постаменті донедавна був напис:

«Анна руська, королева французька, засновниця храму в 1060 р.»

Унаслідок плідної співпраці українських та французьких дослідників, за підтримки відповідних державних установ обох країн й активної участі нащадка Анни Ярославни – графа Генріха VII Паризького, *напис змінено:*

«Анна Київська – королева Франції».

Саме цей напис чітко вказує на країну походження нашої видатної співвітчизниці»...

«Українська традиція передбачає знання свого роду до *сьомого* коліна – таких досліджень понад 25 %. Більшість досліджень містить дані про чотири – п'ять поколінь, трапляються дослідження, які охоплюють 10 – 12 поколінь. Позитивною є тенденція відродження родинних династій, зокрема педагогічної (2 – 4 покоління), медичної та військової (4 – 7 поколінь)» (Черепанова С. О. *Філософія родознавства: навч. посіб. /Передмова проф. В.Г. Скотного. – К., 2008., С. 19, 384, 414–415).*

У нашій групі, ФПС-21 (кількість студентів 21) тенденції педагогічної династії виявляють вісім студентів. А саме: наслідують педагогічну професію в четвертому поколінні – двоє студентів, в другому поколінні професію педагога наслідують – шість студентів.

Вперше автором розглянуто родознавство як проблема філософії освіти.

«Досвід родознавчих досліджень засвідчує глибоке розуміння учасниками проекту соціальної, культурної, морально-естетичної, духовної сутності традиції Повноліття та важливості її започаткування у власних родинах. Соціалізація памолоді здійснюється в певному соціумі, середовищі моральних приписів, традицій, техногенної (західної) чи традиціоналістських (східних) культур. Повноліття настає у 18 років у переважній більшості країн світу. Досягаючи 20 років, повнолітніми стають молоді люди Південної Кореї, Тайваню, Тунісу, Японії. Молодим японцям до 20 років заборонено паління й вживання алкогольних напоїв. В Японії особливого соціалізуючого смислу набуло державне відзначення Дня Повноліття (від 1948 року !). Міська влада влаштовує урочистості, на яких повнолітні молоді люди отримують благословення та пам'ятні подарунки.

В Україні, досягаючи 18-ти років, молоді люди вважаються повнолітніми («Конституція України», 1996, ст. 70).

«Загальнодержавного значення, – наголосила С. Черепанова, – набувають проблеми системно-структурного характеру, пов'язані із досягненням Повноліття – нового громадянського статусу нових поколінь». Вона вважає **«своєчасним і доцільним започаткувати в Україні День Повноліття як:**

- сучасну форму й нову якість соціалізації поколінь;
- суспільно-об'єднуючу національну ідею;
- традицію суспільного – родинного – державного значення.

Очевидно День Повноліття потребує утвердження на рівні Української Держави.

Ідея започаткувати День Повноліття в Україні у статусі державного обґрунтована автором у навчальних виданнях, наукових публікаціях, під час виступів на наукових конференціях різного рівня (Міжнародні, всеукраїнські тощо) та підтримана численними рецензіями науковців різних вишів.

Повноліття – це не ще одне свято, розмаїття яких в Україні далеко за межами економічної доцільності. Автором розглянуто Повноліття у сенсі соціалізації молоді, набуття прав, обов'язків і відповідальності громадянина та людини. День Повноліття в Україні має бути урочистим прилученням до духовної спадщини народу за участі: відповідних державних структур влади, суспільних установ, навчальних закладів, родини. Під час відзначення Дня Повноліття у колі рідних, друзів старшим представникам родини варто передавати повнолітнім молодим людям (синові, дочці, внукам) родинний літопис, символічне дерево Роду (генеалогічну схему, альбом родинних світлин), поєднуючи із настановами шанувати предків, примножувати духовні здобутки родини, нації, України. Повноліття актуалізує:

- світоглядно-ціннісний поворот владних структур та громадянського суспільства до *Людини*;
- системно-структурне упорядкування молодіжної, соціальної, власне гуманітарної політики на державному, суспільному, родинному рівні;
- відповідальність Української держави;
- відповідальне виконання батьківських обов'язків;
- духовно-ціннісну мотивацію молодих людей (вчинки, спілкування, діяльність міжособистісні стосунки, життєтворчість та ін.);
- визначення у професії (середня школа, коледж, ліцей, вища школа, освіта впродовж життя);
- самосвідомість повнолітньої особистості, набуття прав, обов'язків, відповідальності громадянина та людини.

Повноліття дівчини спонукає усвідомлення себе Березинею (родини, Роду) й водночас своєрідний день Господині («Чого мати навчить, те й дочка знає» – українське прислів'я). Повноліття юнака відкриває шлях до змужніння й усвідомлення себе як майбутнього Батька. Урочистості на День Повноліття сприятимуть усвідомленню молодими людьми відповідальності за власну дорогу життя.

Необхідні не лише проголошені, а першочергово реальні програми соціалізації **молоді** – законодавчі, економічні, соціальні, культурні, виховні, освітні, професійні, гуманітарні, й **справжня турбота про людей похилого віку**. Постає нагальна

необхідність осмислити ПОВНОЛІТТЯ як мотивацію до родового самопізнання усіх і кожного, політичну волю влади, **котру ми обираємо**, духовну консолідацію громадянського суспільства- родини-держави» (Черепанова С. О. *Філософія освіти. Рефлексія над буттям Роду. Повноліття в Україні як духовна консолідація соціуму: інтеркультурний проект.* – Український інститут ЄВРОСОЦІУМ, 2015., С. 18 – 20.).

Висновки. Духовний досвід, моральні цінності предків становлять підґрунтя збереження історичної пам'яті, соціалізації поколінь, національного виховання в родині. Розглянуті авторські напрацювання щодо національного виховання молоді засобами родознавства, передусім ідея державності Дня Повноліття, потребують ґрунтового осмислення в умовах реформування середньої освіти – «Нова українська школа» (12 років).

То чи не є повноліття на рівні школи радше декларативним? Очевидно, потребують системного узгодження концептуальні засади «Нової української школи», законодавство стосовно повноліття, політика влади, економіка освіти та науки й соціальні програми.

Марта Довган (факультет педагогічної освіти)

Наук. консультант – проф. Черепанова С. О.

ДИТИНСТВО ЯК НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

Актуальність проблеми дитинства полягає у тому, що у сучасному суперечливому, глобалізованому, технологізованому соціумі поняття «дитина», «дитинство» не набули узгодженого тлумачення, й почали науково досліджуватись відносно недавно. Визначення і межі дитинства у Міжнародних документах та Законах України, не завжди співпадають із реаліями життя, психологічним, біологічним, соціальним розвитком дитини, її становленням як особистості.

Мета дослідження – з'ясувати поняття «дитинство» за міжнародними й українськими правовими та науковими джерелами.

Зазначимо, що Лігою Націй 1924 року прийнято Женевську Декларацію прав дитини, якою передбачено заходи запобігання рабства, дитячої праці, торгівлі дітьми. 20 листопада 1959 року Генеральна Асамблея ООН проголосила «Декларацію прав дитини» із метою забезпечити щасливе дитинство на основі соціальних і правових принципів захисту і благополуччя дітей. ООН 1989 року прийнято «Конвенцію про права дитини», яка вважається світовою Конституцією для дітей. Україна до піклування про захист та

забезпечення прав дитини приєдналась 27 лютого 1991 року, ратифікувавши Конвенцію ООН про права дитини. І лише 2013 року Україна вперше стала членом Європейської мережі омбусменів із прав дітей (ENOC).

Закон України «Про охорону дитинства» (2001, загальні положення) наголошує: «дитина – особа віком до 18-ти років (повноліття), якщо згідно із законом, застосованим до неї, вона не набуває прав повноліття раніше»; «дитинство – період розвитку людини до досягнення повноліття». Закон гарантує рівність всіх дітей незалежно від соціального, матеріального стану, походження та побудованих на тому, щоб забезпечити найкращі інтереси дитини. Однак не завжди на практиці та у життєвих ситуаціях ці принципи дотримуються та виконуються педагогами, батьками та іншими дорослими.

Чи завжди дитина у 18 років стає дорослою та готова нести відповідальність за своє життя, свої вчинки, приймати життєво важливі рішення стосовно себе та інших людей?

Чи її вже підготували батьки та навчальні заклади до самостійного, дорослого життя у соціумі?

Очевидно, проблема «забезпечення щасливого дитинства», відповідно до «Декларації прав дитини» (1959) в законодавстві нашої країни залишається відкритою, потребує осмислення як представниками української правничої спільноти, так і структурами влади, усім суспільством загалом.

Як відомо, свого часу радником Президента США Дж. Буша (старшого) «із гуманітарних питань та освіти був представник східної культури – Джун Пі. Він започаткував оригінальну освітньо-виховну програму морально-фізичного виховання – «Народжений бути щасливим», визнану обов'язковою для впровадження в систему загальної освіти Америки» (Черепанова С. О. *Філософія освіти. Світоглядно-гуманітарний вимір: людина-наука-культура-мистецтво-стиль мислення: монографія.* – Львів: Світ, 2011. – С. 330).

Проблема дитинства знаходить відображення в різних дослідженнях. Наприклад, дитина від її народження до підліткового віку (Б. Спок), психологія дитинства (В. Зеньковський, Дж. Селлі), дитинство і суспільство Е. Еріксон), дитина в звичаях і віруваннях українського народу (М. Грушевський), правова охорона материнства і дитинства згідно законодавства України та країн ЄС (О. Левицький).

Натомість у наукових розвідках наголошено ґрунтовний внесок в дослідження проблеми дитинства, який зробив французький історик і демограф Філіп Арієс (1914 – 1984). Його найвідомішу фундаментальну працю – «Історія дитинства. Дитина і сімейне виховання в давні часи» (1960) перекладено англійською, польською, російською мовами). Він зосередив увагу на висвітленні дитинства, характерних дитинству суперечностях, вихованні

у сім'ї та відношенні до дитинства у період XIII–XX століття. Арієс першим обґрунтував висновок, згідно із яким категорію дитинства потрібно розглядати в органічній єдності біологічних, історичних, соціальних чинників.

На думку українських науковців, «праця Ф. Арієса мала значний вплив на формування серед істориків, педагогів, психологів, соціологів нового способу мислення про дитинство». Автори вважають перспективним висвітлення проблеми дитинства «із позиції міждисциплінарного підходу та інтегрованої методології»..., життя дітей та їх захисту, що...формує і сучасне трактування поняття «дитина», «дитини в контексті». Узагальнено «підходи стосовно вивчення історії дитинства» А саме: дослідження, які вивчають матеріальні умови сім'ї в різні історичні періоди й концентруються на суспільно-економічних характеристиках сім'ї в різні історичні періоди; дослідження, які базуються на теорії Фрейда; праці, які стосуються політичної та правової політики держави та суспільства із питань захисту дитинства; на зламі XX та XXI століть здійснюються дослідження дитинства через постмодерністичні теорії, зокрема, значення дітей і дитинства для дорослих»... Стосовно західного суспільства набув поширення дискурс «прав дитини», в основі якого – передусім розуміння дітей як громадян, що володіють громадянськими правами» (Квас О., Кемінь В. *Проблеми дитинства через призму європейських дослідницьких студій на зламі XX та XXI ст.* / О. Квас, В. Кемінь // *ВІСНИК НТУУ “КПІ”. Філософія. Психологія. Педагогіка.* – 2010. – Вип. 1. – С. 177 – 181).

Висновки. На мою думку, проблеми дитинства повинні бути першочерговими для кожної держави, а України особливо. Адже ми відносно недавно приєдналися до захисту прав дитини, хоча ці питання є надзвичайно важливими. Структури влади і політики, у тому числі освітньої, економісти, правове, наукове та педагогічне співтовариство, які водночас є батьками – мають дати відповідь на сучасні суспільні виклики щодо проблеми дитинства, його реального стану та можливих позитивних соціальних змін.

Чому стосовно фінансування науки та навчання, розвитку та виховання дітей усе ще домінує залишковий принцип?

Чи створено відповідні умови та соціальні програми для повноцінного розвитку особистості дитини?

Чи через 25 років після підписання Конвенції ООН про права дитини ми системно дотримуємось її?

Чи всі діти мають однакові права та можливості навчання незалежно від соціального статусу й фінансів батьків?

Чи кожна дитина живе щасливо та не зазнає насильства у сім'ї чи утисків у

навчальному закладі?

Безперечно, нам потрібно плідно працювати над цими питаннями. Адже діти це наше майбутнє – України, світу. Тому зусилля українського соціуму необхідно скеровувати на захист прав дитини, сучасні умови навчання, отже – на щасливе дитинство.

Тетяна Здоров (хімічний факультет)
Наук. консультант – доц. Ковальчук Л.О.

ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМИ ПРОФЕСІЙНОГО САМОВИЗНАЧЕННЯ СТАРШОКЛАСНИКІВ

*«Щастя — це коли ранком хочеться йти
на роботу, а після роботи — додому»
(народна мудрість)*

Одним з найскладніших і найвідповідальніших кроків у житті людини є вибір професії. Зробити правильний вибір — означає знайти своє місце в житті. Люди дуже давно збагнули: справжню насолоду приносить лише та праця, яка обирається за власним бажанням, відповідно до своїх інтересів, здібностей, покликання тощо. Видатний український письменник і філософ Григорій Сковорода вважав, що лише праця за покликанням може принести людині щастя — ідея «сродної праці».

Для старшокласників вибір професії — досить складна проблема, оскільки вони мають ще невеликий життєвий досвід, а усвідомлення своїх можливостей та особистісних якостей є недостатнім. Це зумовлює значні труднощі при прийнятті ними важливих рішень щодо свого майбутнього, особистісного професійного самовизначення. Сьогодні наша країна переживає досить складний соціально-економічний період, за якого старі життєві пріоритети, у тому числі й професійні, змінюються на нові. За таких умов учні старшого шкільного віку, постаючи перед проблемою вибору професії, потрапляють у ситуацію невизначеності. Це й зумовило вибір теми нашого наукового пошуку, яка полягає в дослідженні проблеми професійного самовизначення старшокласників.

Для досягнення поставленої мети та розв'язання дослідницьких завдань нами використано комплекс теоретичних і емпіричних методів науково-педагогічного дослідження: аналіз психолого-педагогічної та спеціальної літератури з досліджуваної проблеми, бесіда, анкетування, тестування, що дало змогу систематизувати й узагальнити

отримані результати.

В одному з оповідань Марка Твена говориться про те, що в раю немає ні ангелів, ні святих, а живуть люди таким самим трудовим життям, як і на грішній землі. Відрізняється рай від землі лише одним: там кожен займається своєю справою. Невідомий на землі швець стає після смерті славетним полководцем, а бездарний за життя генерал, що має каліграфічний почерк, задоволений у штабі скромною посадою писаря. Людина, яка випадково стала педагогом і все життя мучила і учнів, і себе, чудово справляється з обов'язками бухгалтера.

Проведений нами аналіз наукових літературних джерел та емпіричного дослідження засвідчує, що самовизначення, як особистісне, так і професійне, є характерно рисою юнацтва. Юнаки починають активно готуватися до вступу у ВНЗ, де зможуть навчатися обраній професії (відвідують факультативи, гуртки, репетиторів). Перед особистістю постійно виникають проблеми, що вимагають від неї висловлення власних думок, міркувань, визначення свого ставлення до професій, прийняття рішення про вибір професії або її зміну.

Професійне самовизначення (за К. Роджерсом) — це відношення індивіда до світу професій в цілому і до конкретної обраної професії. Це одна з важливих складових людського щастя, усвідомлення своєї корисності для людей або відчуття «маленької людини» — гвинтика, виконавця чужої долі.

У науковій літературі до основних чинників професійного самовизначення старшокласників відносять самоаналіз, аналіз вимог до професій, професійні проби. Серед психологічних чинників професійного самовизначення Є. Клімов та М. Пряжников виокремлює такі: усвідомлення, яку користь має праця; орієнтація в соціально-економічній ситуації в країні, у світі професій; необхідність загальної та професійної підготовки для повноцінного самовизначення і самореалізації; знання про внутрішні перешкоди, які ускладнюють досягнення вибраної мети.

На базі Монастирецької загальноосвітньої школи I–III ступенів ми провели експериментальне дослідження, у якому взяли участь 25 осіб віком від 14-15 до 17-18 років. Учнім пропонувалося відповісти на питання опитувальників «Визначення типу майбутньої професії» (за методикою Є.О.Климова), а також анкет «Молодь і ринкові умови» та «Світоглядні орієнтири молоді».

Проаналізувавши результати анкети «Молодь і сучасні ринкові умови», ми з'ясували, що серед запропонованих цінностей перевагу здоров'ю близьких і рідних надають майже 45% старшокласників, власному здоров'ю — 35%, створенню власної родини — 20%.

Крім цього, ми запропонували старшокласникам самостійно обрати для себе ті

цінності, які для них є найважливішими в житті. Аналіз результатів засвідчив, що на першому місці у 28% респондентів є створення сім'ї, у 24% — вірні друзі. Знайти справжнє кохання прагнуть 20% опитаних, здобути цікаву професію — 16%. Серед тих цінностей, які представлені найменше, можна виділити силу волі та характер (8%), корисність суспільству (4%).

Поняття «гарна робота» для 32% старшокласників — це можливість мати високий рівень зарплати, для 24% — зробити гарну кар'єру, для 20% — приносити користь людям, для 8% — її зміст та творчість мало враховуються. Для 16% юнаків важливо, щоб «робота» відповідала здібностям особистості та розкривала їх. Гарна робота пов'язується з можливістю мати гарний одяг, гарну квартиру чи дім, харчування, житлові умови та побут.

Головними особистісними проблемами сьогодення для старшокласників є здобуття освіти (30%) та вибір майбутньої професії (26%). Близько 22% опитаних бояться безробіття. Пошук свого професійного призначення, страх неможливості його знайти або виконати ускладнюється для майже 9 % опитаних відчуттями невизначеності свого професійного майбутнього, для 9% — різким падінням рівня власного добробуту, для 13% — станом суспільства.

Серед опитаних старшокласників визначились з вибором майбутньої професії 60%, вагаються і невпевнені у правильності свого вибору — 24%, а відсоток тих, хто ще не визначився у професійному плані становить 16%.

При аналізі анкет нами з'ясовано, що велика кількість старшокласників ще не визначилася з вибором професії, невпевнена у своєму майбутньому і ця проблема їх турбує. Трапляється також, що професію вибирають під впливом товаришів, «за компанію». Чому такий вибір вважається хибним? Та з тієї ж причини, з якої і взуття ми вибираємо за своїм розміром і смаком, а не купуємо те, що підходить нашим друзям. Передусім слід розібратися у своїх здібностях, нахилах і можливостях, «приміряти» до себе ту чи іншу спеціальність, дізнавшись про неї якомога більше, а потім зробити вибір. Нічого спільного з цим не має, наприклад, така відповідь: «Збираюся стати екскурсоводом, тому, що зустріла знайомих дівчат, вони розповіли про роботу екскурсовода, і мені це сподобалося. Тут можна відвідувати різні міста і країни».

З огляду на отримані результати дослідження, ми запропонували учням старших класів вибрати твердження з методики Є.Климова «Визначення типу майбутньої професії». Результати дослідження засвідчили, що тип професії «людина – природа» притаманний 8% респондентів, «людина – техніка» — 24%, «людина – людина» — 40%, «людина – знакова система» — 12%, «людина – художній образ» — 16%.

Підсумовуючи, зазначимо, що в ході дослідження нами з'ясовано, що духовні цінності, цінності добробуту, власного життя та здоров'я займають важливе місце в ціннісних орієнтаціях старшокласників. Вони є абсолютними, підтримуються суспільством та найближчим оточенням дитини, і впливають на професійне самовизначення старшокласників. Водночас приклади з реального життя переконують, що правильний вибір професії передбачає не лише бажання юнака чи дівчини присвятити себе тій професії, на яку великий попит, а й враховувати свої здібності та інтереси. А останнє зробити нелегко. Обираючи професію, слід пам'ятати, що, на жаль, наше суспільство ні тепер, ні в найближчому майбутньому неспроможне буде надати всім своїм громадянам роботу за їхніми здібностями. Воно може запропонувати тільки такі види праці і такі професії, які відповідають реальним потребам різних сфер виробництва, науки чи культури. І ми повинні самі враховувати сьгоднішні практичні потреби суспільства, постійно приміряти своє особисте «хочу» до того, що насправді «треба».

Віталія Кардаш (факультет педагогічної освіти)

Наук. консультант – проф. Черепанова С. О.

ДЕМОКРАТИЗАЦІЯ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ ТА ШВЕЦІЇ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ ПІДХІД

Актуальність дослідження обумовлена складними реаліями нестабільності в політичній, економічній, соціальній сферах українського суспільства, які впливають на процеси демократизації освітньої системи.

Мета дослідження – проаналізувати демократичні підходи до освіти в Україні та Швеції.

Для осмислення зазначеної мети важливі дослідження, які здійснили Ганс Крістіан Остер, Фредерік Уолквіст (Швеція), Ірина Білоус, Олена Зубик, Світлана Черепанова (Україна). Як наголосив професор Остер, «у демократичному суспільстві права людей шанують..; концепція демократії базується на гуманізмі, який є наріжним каменем у всіх суспільствах» (*Остер Г. К. Навчання співжиття у демократичному суспільстві – завдання для майбутнього //Цінності гуманістичної освіти: Зб. ст. (Укр., англ., рос. мовами) ; [Голов. ред. Г. К. Остер (Швеція). Упоряд. – Черепанова С. О., Бородій Д. І. (Україна)]. – Л. : Каменярь, 2009. – С. 13).*

«У Швеції, – пише Фредерік Уолквіст, – демократія формує основу національної

шкільної системи. Всю шкільну діяльність потрібно здійснювати відповідно до фундаментальних демократичних цінностей, робота в школі повинна заохочувати звернення до вартості кожної людини, а також навколишнього середовища, в якому ми всі перебуваємо» (*Уолквіст Ф. Розмаїття поглядів на проблему освіти за умов демократизації суспільства // Цінності гуманістичної освіти...*, С. 128).

Певні розбіжності демократизації шведської та української освіти виокремила І. Білоус. Йдеться про «пріоритетність в європейських країнах принципу вибору студентами предметів для майбутньої спеціалізації.., зокрема розбіжність у демократичних підходах до освіти між Україною та іншими країнами щодо позакласної діяльності. Вона дійсно існує у системі української освіти, але є дуже слабо вираженою. Важливість позакласної діяльності полягає в тому, що вона допомагає студентам розкрити свій внутрішній потенціал, проявити усі ті уміння, навички та знання, які не проявляються протягом навчального процесу. Проблема полягає в тому, що більшість українських студентів ігнорують активну участь у поза навчальній діяльності. Це може бути пояснене неправильним розставленням акцентів на важливості її призначення»... Наголошено на високій «якості української освіти... Випускники українських вузів мають міцні та глибокі знання, які визнаються далеко за межами нашої країни, а їх ерудиція у багатьох сферах приємно вражає. А це значить, що наша освіта є досить різносторонньою, подає знання системно, створюючи комплексне уявлення про оточуючий світ. Також цей факт є показником того, що методика викладання в українських ВНЗ має міцне підґрунтя та високу продуктивність». Щодо розвитку демократії у сфері освіти Швеції, важливе значення мають «інвестиції, 1,8 відсотків внутрішнього валового продукту щорічно спрямовуються на культивування вищої освіти та дослідницької діяльності... Демократичність проявляється також у інтернаціоналізації вищої освіти. У «Законі про вищу освіту 2001 року» уряд проголосив, що до країни має залучатись велика кількість іноземних студентів з метою підвищення якості освіти та заохочення міжнародного та культурного взаєморозуміння. Таким чином, на початку 2003 року було відкрито вебсайт www.studyinsweden.se, що пропонує широкий спектр інформації з питань здобуття вищої освіти у Швеції для іноземних студентів. Демократичний підхід Швеції до питань освіти полягає також у тому, що уряд створює усі умови для людей, які є представниками різних етнічних груп, навчатися на рівних правах з рештою населення» (*Білоус І. Нові виклики та демократичні цінності в українській освіті // Цінності гуманістичної освіти...*, С. 136 – 138).

Розглядаючи питання демократизації із позиції філософії освіти, С. Черепанова пише: «Утвердження буттєвого статусу філософії освіти, її відкритості до людини, суттєво пов'язано із питаннями влади, ідеології й політики суспільства. Для філософії освіти як

філософії людини концептуально значущими є певні ідеї, теорій, зокрема демократичні, консервативні, ліберальні, гуманістичні. Це своєрідно виявляє дискурс влади, її ставлення до традицій (особливо щодо науки, культури, освіти, виховання)»... «*Чи сумісні влада-політика-мораль-освіта?* Достатньо часто це питання стає риторичним... Не втрачає актуальності положення Діогена Лаертського (грецький письменник першої половини III ст.). Він акцентував, що піфагорійцю Ксенофілу було поставлено питання: Як краще (морально) виховати сина? Ксенофіл відповів: Народити його (сина) в благозаконній державі... Коментуючи вказане питання (і відповідь на нього), Гегель зауважив, що син необхідно має бути «громадянином держави, у якій діють хороші закони»... Водночас «державні закони не можуть поширюватись на переконання»... «Найголовніше те, що демократія в її сутнісному смислі не є владою більшості. Розуміння цього містить питання-попередження Платона: А якщо серед меншості Мудрець? Натяк на долю Сократа? І не тільки»... «Так необхідне українському суспільству нове соціальне мислення, творче – у значенні інноваційне, передусім критичне, потребує не лише цілеспрямованого розвитку, а й правового захисту. Практична реалізація законів про освіту, культуру, інтелектуальну власність передбачає відповідне матеріальне забезпечення їхньої дії. А це залежить значно залежить від стану державності (демократизація українських владних структур), розвитку конституційного процесу, культури влади на різних рівнях державного й освітянського управління. Варто згадати думку відомого українського педагога В. Сухомлинського (1918–1970). Він убачав найбільшу радість у тому, щоб допомагати людям стати людьми, особливо маючи для цього владу... Наголосимо: коли йдеться про владу як соціальний інститут й сучасні державотворчі процеси в Україні, то призначення влади полягає щонайперше у створенні гідних людини умов життя, які спонукають до свідомого вибору між добром і злом на користь Добра. А сутність влади має визначати лише один, а саме – *людський, буттєво-ціннісний вимір*. Звідси – стратегічно необхідний системний поворот українських владних структур різних рівнів до молоді, дійсного, повсюдного й всебічного забезпечення її прав на освіту в єдності законодавства України із європейськими тенденціями та сучасними загальносвітовими викликами. Це найвагоміші передумови позитивного образу нашої країни в міжнародному освітньому просторі» (Черепанова С. О. *Філософія освіти. Світоглядно-гуманітарний вимір: людина – наука – культура – мистецтво – стиль мислення: монографія* / С. О. Черепанова. – Л.: Світ, 2011., С. 143, 151 – 154).

Висновки. Європейський вибір України, спільні наукові дослідження українських і шведських педагогів є важливими умовами реформування української освітньої галузі на основі демократичних цінностей.

ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ УЧНІВ МОЛОДШОГО ТА СЕРЕДНЬОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Сучасний етап міжнародних зв'язків України, вихід її у європейський та світовий простори, нові політичні, соціально-економічні та культурні реалії вимагають радикальних змін у галузі навчання іноземних мов, статус яких у нашій країні постійно зростає. Іноземна мова стає важливим засобом міжкультурного спілкування, тому все більшої актуальності набуває позиція щодо вивчення іноземної мови. Найпопулярнішими методами навчання іноземної мови стають інтерактивні методи, застосування яких розглядатиметься у нашому дослідженні.

Інтерактивні методи вважаються одними із найсучасніших та найефективніших методів навчання. Інтерактивне навчання змінює звичні форми навчання на діалогові, засновані на взаємодії та взаєморозумінні всіх учасників навчального процесу. Використання різноманітних методів та прийомів інтерактивного навчання у роботі з учнями різного рівня розвитку переконує в тому, що їх систематичне застосування дійсно дозволяє кожному учню відчувати себе залученими до спільної роботи, формують комунікативну готовність до спілкування у малих групах на уроках англійської мови, сприяють становленню активної позиції учнів у навчальному процесі. У ході застосування інтерактивних методів навчання вчитель створює проблемні та навчальні завдання, які найчастіше учні вирішують не самостійно, а під час спільного обговорення в малих групах. Таким чином у групі учнів виникає розвиток навичок спілкування та взаємодії, формується система соціальних ролей в залежності від ситуації та прийнятих норм і правил суспільної діяльності.

У процесі навчання англійської мови однією з основних проблем є засвоєння та збереження в пам'яті лексичного матеріалу. Саме тому важливим є вибір відповідних методів навчання англійської мови, які відповідали віку учнів та особливостям сприйняття ними навчального матеріалу. Так, учням молодшого шкільного віку притаманна короткочасна пам'ять та розсіювання уваги, тому вони часто швидко забувають вже вивчений лексичний матеріал. Щоб цього уникнути, можна запропонувати десятихвилинне повторення попередньо вивченого матеріалу. Наприклад, можна на дошці написати перші і останні літери слів та попросити учнів дописати пропущенні. Таким чином, вони згадають вивчені слова, що сприятиме їх кращому запам'ятовуванню. Тут нам в нагоді може стати також

ілюстративний матеріал. Використання наочності у вигляді малюнків, карток, таблиць тощо дає хороший навчальний результат, адже в дітей добре розвинена зорова пам'ять.

Учні середнього шкільного віку не мають проблем із запам'ятовуванням слів, проте вони переживають фізичні та моральні зміни, пов'язані з перехідним віком, що також може вплинути на їхню успішність. Тому у роботі з підлітками доречно застосовувати «концептуальні запитання – відповіді» або організацію дискусій чи обговорень. Наприклад, вивчивши тему «Навколишнє середовище», можна для повторення задати декілька запитань учням, таким чином повторити та закріпити вивчене. Наприклад, обговорити: «Як ми називаємо процес загибелі лісу? (How do we call the process of destruction of the forest?). Це – знищення лісонасаджень.(It is deforestation.) і т.д.

У ході навчальної діяльності з учнями молодшого та середнього шкільного віку можемо застосовувати **метод асоціативних символів (МАС)** – мова рухів, жестів, міміки, мова нашого тіла, кодова мова уявлень і асоціацій. МАС – ігровий метод. У цьому й полягає основна його перевага над традиційними формами навчання і гра в ньому розглядається водночас як творчість та праця. У процесі гри в дітей виробляються навички зосередження, самостійного мислення, розвивається увага, дисципліна. Ігрові моменти роблять навчання цікавим, створюють в учнів бадьорий настрій, полегшують подолання труднощів у засвоєнні матеріалу. МАС дає можливість складний навчальний матеріал перетворити в простий, а нудний – зробити цікавим. Діти виконують рухи й озвучують їх одночасно. Їм усе зрозуміло, тому що мова й рухи переплітаються. Створюючи асоціативні образи-символи, візуалізуємо кожне слово, з яким можна провести цікаву, захоплюючу гру. Так, для дітей молодшого шкільного віку доцільно можемо застосовувати ще й картинки з англійськими назвами певних предметів та явищ, які можна поєднати з руховими вправами. Наприклад, рис. 1.

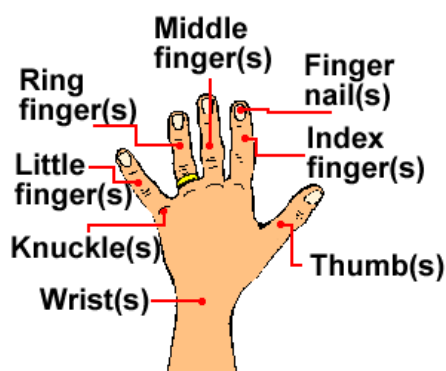

рис.1

Що ж стосується учнів середній класів, то для них краще використовувати картинки та відео, які ілюструють не лише явища та предмети, а процеси (як вже згадувалося раніше). Див. рис. 2.

рис. 2 The process of DEFORESTATION

Наступним етапом вивчення іноземної мови є вивчення фонетики. Цей етап навчання є надзвичайно складним, тому деякі вчителі обирають краще пропустити його, а ніж докласти зусиль та навчити дітей правильної вимови. Це питання є дуже складним і важливим для учнів молодшого та середнього шкільного віку, адже діти такого віку мають ще природні складнощі з вимовою, пов'язані з дитячою важкістю вимови деяких слів у рідній мові, не говорячи вже і про іноземну. Але не можна нехтувати цим кроком у вивченні іноземної мови, а перш за все, стати взірцем для своєї учнів, демонструючи гарну і правильну вимову складних слів.

Для вчителя важливо класифікувати звуки, які є схожі, однакові та цілком різні у рідній та англійській мовах. Так учневі буде легше зрозуміти на чому йому слід зосередити увагу. Діти часто імітують те, що каже вчитель, тому важливо підкреслити, що деякі слова будуть вимовлятися по-іншому. Вчитель також може застосовувати різноманітні картинки, схеми, жести та міміку у навчанні вимови, які демонструють правильну вимову. Цікавим методом навчання вимови учнів молодшого шкільного віку може стати метод, запропонований Робіном Вокером. Вчитель знає, як важко навчити правильної вимови звука [æ]: cat [kæt], apple [æpl]. Реалізація цього методу полягає у тому, що дітей молодшого шкільного віку просять уявити перед собою велике соковите яблуко, потім уявити, як вони його кусають. Положення рота у процес кусання яблука таке ж, як під час вимову цього звука. Такий демонстративний метод сприятиме кращому запам'ятовуванню та правильній вимові.

рис. 3.

Що стосується учнів середнього шкільного віку, то слід пам'ятати, що це складний

перехідний період у житті дитини. Дуже часто учні цього віку соромляться демонструвати свою вимову перед однокласниками, побоюючись глузувань. Потрібно з розумінням ставитися до цього складного етапу у їхньому житті та правильно обрати метод навчання вимови. Одним з варіантів може стати використання прикладів відомих людей. Наприклад, дітям пропонують вибрати відео, де їхня улюблена зірка дає інтерв'ю англійською мовою. Потім їх можна попросити виписати найскладніші слова з інтерв'ю та презентувати їх вимову та транскрипцію перед класом. У такий спосіб можна уникнути глузувань та ефективно досягти мети.

Найбільш складним етапом навчання англійської мови є вивчення граматики. Інколи дітям важко зрозуміти граматичні правила, бо вчитель дає занадто багато матеріалу протягом одного уроку, або бракує часу на виконання практичних завдань. Тому тут для вчителя є важливо правильно обрати метод навчання. На нашу думку, вивчення граматичного матеріалу з учнями молодшого та старшого шкільного віку починати слід з презентації певної граматичної конструкції. Це легко зробити за допомогою пісень, віршиків та скоромовок. Наприклад, вивчаючи модальне дієслово “can”, можна написати на дошці пісню, де воно вживається та разом співати її. Так діти краще пам'ятатимуть дану граматичну конструкцію. Наприклад,

Can a ...

Can a flea climb a tree?

Yes he can, yes he can

Can a flea climb a tree?

Yes he can, can, can

рис. 4

Для дітей середнього шкільного віку у навчанні граматики доречним буде візуальна демонстрація. Вчитель може намалювати на дошці відрізок, на якому зазначити час. Те, що було до певного моменту – це PastSimple, а потім трансформується у – FutureSimple.

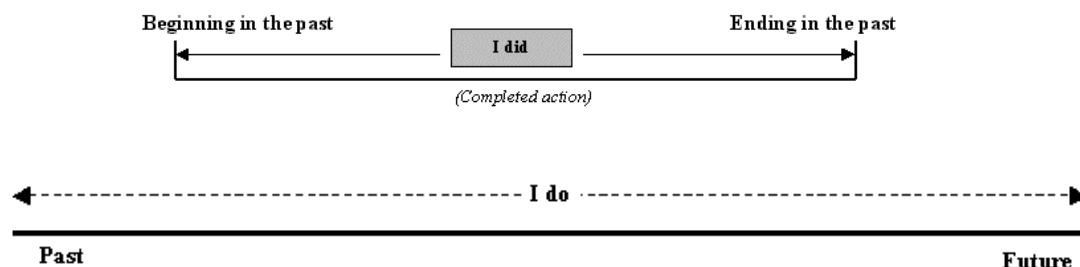

рис. 5

Отже, підбиваючи підсумки, ми хочемо наголосити на тому, що саме інтерактивні методи навчання полегшують навчальний процес та стимулюють розвиток комунікативних навичок у дітей молодшого та середнього шкільного віку. Перевагами таких методів

навчання є їх гнучкість, варіативність, а також наочність. На відміну від традиційних методів організації навчальної діяльності, інтерактивні залучають всіх учнів та стимулюють інтерес до навчання.

Олена Кріслата (історичний факультет)

Наук. консультант – доц. Караманов О. В.

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ СТУДЕНТІВ-СОЦІОЛОГІВ ПІД ЧАС ПРОХОДЖЕННЯ ВИРОБНИЧОЇ ПРАКТИКИ

Виробнича практика покликана підготувати майбутніх спеціалістів до практичної роботи, забезпечити належний рівень їхньої професійної підготовки. Під час проходження практики студенти можуть адаптувати свої знання до практичних ситуацій своєї майбутньої професії, набуваючи професійної компетенції. Виробнича практика забезпечує виховання професійної етики, самостійності, творчого ставлення до справи тощо (*Лісна Р. П., Тригуб В. О. Формування професійної компетенції у процесі практичного навчання [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.fkd.org.ua*).

Мета виробничої практики студентів-соціологів 4-го курсу історичного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка – ознайомитися з діяльністю установи чи організації, проаналізувати управлінську систему цієї структури, взяти участь у її проектній діяльності, зібрати, систематизувати і проаналізувати емпіричний матеріал, який є основою для авторського соціологічного дослідження.

Бази практик студентів-соціологів визначали відповідно до тем наукових робіт, що давало змогу зібрати й опрацювати матеріал для авторського дослідження. Зокрема, відповідно до теми дослідження «Штучне запліднення як моральна дилема: основні аргументи "за" і "проти"» базою практики було визначено релігійну організацію, до теми дослідження «Соціальний захист людей пенсійного віку в сучасних соціально-економічних умовах України» – відділ соціального захисту населення райдержадміністрації, до теми дослідження «(Де)мотиваційні аспекти військової служби за контрактом в ЗСУ» – військову частину, до теми дослідження «Процес впровадження е-урядування» – міську раду, до теми дослідження «Читацька культура сучасної української молоді» – централізовану бібліотечну систему, до теми дослідження «Релігійна освіта як осередок формування цінностей дітей шкільного віку» – релігійну організацію, до теми дослідження «Репрезентація Євробачення-2017 в українських і російських інтернет-виданнях» –

інтернет-видання.

Цього навчального року виробнича практика студентів-соціологів 4-го курсу тривала з 1 по 28 вересня, охоплюючи чотири тижні. Упродовж кожного тижня виконували конкретні завдання. Зокрема, аналізуючи публікації інтернет-видання, простежували динаміку публікацій за роками, а також динаміку кількості їх переглядів. Виділяли категорії відповідно до рубрик інтернет-видання, а підкатегорії – відповідно до порушеної тематики, простежували певні проблеми. Щодо кожної публікації складали картотеку відповідно до визначених характеристик аналізу публікацій, зокрема, заголовок публікації, тема, проблема, дата, кількість переглядів. Підраховували дані, систематизували їх, вносили у таблиці, що давало змогу наочно простежити кількісні дані. Визначення динаміки публікацій відповідно до категорій (підкатегорій) дало змогу простежити, які теми і які проблеми порушує видання найбільше, а на які зосереджує меншу увагу. А також визначити за роками, як змінюється кількість публікацій, присвячених тій чи іншій темі та проблемі. Визначення за темами (проблемами) кількості переглядів публікацій дало змогу з'ясувати найбільше зацікавлення аудиторії.

Відповідно до теми авторського дослідження збирали соціологічну інформацію, виокремлюючи преподію, ендоподію і постподію, та зіставляли результати зібраного матеріалу з робочими гіпотезами, розробленими у програмі авторського соціологічного дослідження. На підставі проведеного контент-аналізу визначали, підтвердилися, спростувалися чи частково підтвердилися робочі гіпотези.

Після кожного періоду практики виконували певний вид підсумкової роботи, що дало можливість удосконалити навички написання і логічного викладу матеріалу відповідно до визначених головних завдань. А виконання завдань практики у цілому дало змогу набути професійної здатності збирати соціологічний матеріал, оперативно систематизувати, здійснювати аналіз та інтерпретацію одержаних результатів.

Божена Лукашик (факультет культури і мистецтв)

Наук. консультант – доц. П'ятакова Г.П.

ВИМОГИ ДО ПЕДАГОГА-КУЛЬТУРОЛОГА ХХІ СТОЛІТТЯ

Педагогічна діяльність – це діяльність, яка спрямована на створення в педагогічному процесі оптимальних умов для виховання, навчання, розвитку і саморозвитку особистості учня та вибору можливостей для вільного і творчого самовираження. Її не можна обмежити

певними теоретичними та практичними рамками, тому що це – стиль, спосіб життя, світосприйняття, світовідчуття, світорозуміння, світоаналіз, світобачення.

Культуролог, який обрав для себе педагогічну діяльність, у XXI столітті має бути людиною із широким світоглядом, світлим розумом та добрим серцем, із сильним характером, щоби добре контролювати свій внутрішній стан у зіставленні із зовнішнім світом. Лише багатогранна особистість може досягнути «своєрідні проекти світу», творити його сучасні моделі. Педагог, відданий своїй праці, зможе допомогти учневі самовдосконалюватися, розвиватися духовно, реалізувати сміливі ідеї та проекти, сформувані лідерські якості. Педагог-культуролог, перш за все, прагне створити особистість.

Останні технологічні досягнення вплинули на багато сфер нашого життя і змінили наше спілкування, те, як ми співпрацюємо, вчимося і, звичайно, навчаємо інших. Вочевидь, навчання в XXI столітті – це зовсім інше явище. Ще ніколи навчання не відбувалось так, як зараз: скрізь, весь наш час, з будь-якої можливої теми, проблеми та вдовж життя.

У статті Цісани Палмер, фахівця з міжкультурних комунікацій, викладача англійської мови «15 характеристик вчителя XXI століття» (15 Characteristics of a 21st-Century Teacher) знаходимо вісім вимог до викладача XXI століття. Спробуємо поставити ці вимоги до педагога-культуролога.

По-перше, педагог працює з *класом, орієнтованим на учня, з персональним підходом до кожного*. Не потрібно вчити за принципом «всі однакові». Учні мають різні особливості, цілі й потреби, і пропонувати персональний підхід не тільки можливо, але й бажано. Коли учні роблять власний вибір, вони наче «володіють» своїм навчанням, а це підвищує внутрішню мотивацію і вимагає більших зусиль – ідеальний рецепт для поліпшення результатів навчання!

По-друге, *всі учні-творці*. Вважаємо, що потрібно дати волю емоціям. Потрібно прислухатись до ідей учнів, не боятись використовувати найновіші технологічні інструменти. Якщо ж дати учням шанс, вони зможуть створювати гарні і творчі блоги, фільми або цифрові історії, якими вони будуть пишатися й ділитися з іншими. Учні творять свою модель навчання. Повинен бути присутнім дух творчості й мистецтва, тоді у духовному та естетичному вихованні, вчитель розвиватиме таланти дітей.

По-третє, *педагог повинен вивчати нові технології*. Для того, щоб мати можливість запропонувати учням вибір, потрібно мати власний досвід і знання. Технології продовжують розвиватись, їх потрібно розуміти. Перевага в тому, що нові технології є новими як для новачків, так і досвідчених викладачів. Вчителі – це вмілі учні, щоб залишатись професіоналами, вони повинні постійно вдосконалювати свої знання й навички.

По-четверте, *необхідно бути глобальним*. Сучасні засоби навчання дозволяють легко дізнатися про інші країни і людей. Звичайно, підручники важливі, але якщо можна було б вивчати мови, культури, розвивати комунікативні навички і фактично говорити з людьми з інших частин світу?! Дивно, що хоча всі інструменти доступні, ми як і раніше дізнаємось про інші культури, людей і події зі ЗМІ. Варто навчати учнів, як використовувати такі інструменти, щоб мати змогу “відвідати” будь-який куточок планети. До прикладу скап-конференції.

По-п’яте, *співпраця*. Технології дозволяють співпрацювати з іншими вчителями та учнями. Створення презентацій та проектів разом з іншими педагогами і учнями зробить діяльність у класі реальною. Співпраця повинна виходити за рамки спільного використання документів за допомогою електронної пошти або створення PowerPoint-презентації. Багато великих ідей ніколи не виходять за рамки розмови або паперу, що є великою втратою!

По-шосте, *залучення однодумців*. Знову ж таки, сьгоднішні інструменти дозволяють зв’язатись із будь-ким у будь-якому місці, у будь-який час. У вас є питання до експерта або колеги? Просто підключіть їх за допомогою соціальних медіа.

По-сьоме, *впровадження проектно-побудованого навчання*. Сьгодні учні мають доступ до оригінальних документів, текстів, експертів зі всього світу, а також однодумців, що вивчають такий самий предмет в іншому кутку світу. Вони повинні розвивати в собі здатність критично мислити та ставити правильні запитання, проводити дослідження, контактувати з експертами та створювати проекти, користуючись ресурсами, що вже є у них в руках. Все чого потрібно їм від вчителя – це супровід!

По-восьме, *бути інноваційними*. Вчитель повинен розширити скриньку інструментів і спробувати нові способи викладання, яких ще не пробував – навчати за допомогою соціальних медіа, замінити підручники на веб-матеріали. Не заради самих ресурсів, а заради учнів. Вважаємо, що тільки за таких умов, педагог-культуролог навчить дітей пізнавати самих себе, креативно мислити, правильно аналізувати свої помилки, уважності, зібраності, навчить любити, те що робиш і отримати від цього максимальне задоволення.

У книзі Едуарда Грішина «Кожен вчитель повинен звести свій «собор» ми знаходимо ще важливі вимоги до сучасного педагога: «У процесі навчання в учнів активно формується світогляд, норми і правила моральної поведінки. Успіх навчання й виховання визначає вчитель і, насамперед, його моральна позиція. Наслідки не тільки навчання, а й виховання залежать від того, на якій основі будуються відносини “учитель-учень”. Увага, чуйність, такт, довір’я, вимогливість, повага до гідності дитини – ось складові професійної поведінки вчителя, що багато в чому зумовлюють досягнення педагога і учнів». Цікаво, що

71% учнів старших класів, яких опитували, віддають перевагу таким якостям особистості вчителя, як «вимогливість», «принциповість». В умовах високої вимогливості загартовується характер, формуються воля, моральні норми поведінки учнів (за Е.О. Грішиним).

Норми професійної поведінки передбачають пряму і чесну розмову з учнями. Відвертість імпонує особливо старшокласникам, і вимоги до них з боку вчителя не повинні виходити за рамки педагогічних. Правда і справедливість – головні складові вчительської поведінки. Педагог повинен шанобливо ставитися до виховання, бо без цього не можна забезпечити успіх навчально-виховного процесу. Від інтелектуальної єдності вчителя і учнів, їх колективної творчості, співробітництва, взаємної поваги доброзичливості в підсумку залежить ефективність виховання і навчання.

Найважливішими моральними якостями вчителя, що визначають і норми його взаємин з дітьми, Е. О. Грішин вважає «душевну чуйність, теплоту, турботу про дитячу радість». Важливим є їх щирість, непідробність та прояв в усіх життєвих ситуаціях.

Безумовно, тільки тоді клас перетворюється на міні-лабораторію, коли вчитель випробовує інновації й вимірює свою ефективність, розпочинає свій день з запитання: «Що я можу покращити у своєму класі?» В очах дітей такий вчитель є порадиником та другом, а це означає, що вчитель – доброзичливий, життєрадісний, готовий прийти на допомогу та надати підтримку, він формує позитив та радість від навчального процесу. Природним є те, що характер взаємин багато в чому залежить від самого вчителя, від усього ансамблю його морально-психологічних якостей, додержання певних моральних норм, вироблених досвідом.

Тетяна Мацкевіч (факультет журналістики)

Наук. консультант – доц. П'ятакова Г.П.

КРИЗА ОСВІТИ В УКРАЇНІ: СУТЬ ЯВИЩА Й МЕХАНІЗМИ КОНСТРУКТИВНОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ (МАС-МЕДІЙНИЙ АСПЕКТ)

Про проблеми у сфері освіти в Україні говорять уже дуже давно – мабуть, від моменту здобуття незалежності. Однак жодному уряду не вдалося розв'язати їх комплексно, ба більше – ситуація тенденційно погіршується. І начебто у Болонський процес ввійшли, і закони нові ухвалюють, однак бажаного результату досягнути не вдається. Спробуємо проаналізувати актуальні публікації у ЗМІ й відповісти, що ж відбувається з українською освітою сьогодні.

Особливо гучною, на наш погляд, стала радикальна заява журналіста Дмитра

Семенова: «Вища освіта – мертва. І тримайтеся від неї подалі». Звісно, значною мірою критики мають рацію: в українській освіті проблем таки чимало. Тут і корупція у ВНЗ (не забуваймо про незмінний закон «попит породжує пропозицію»), і педагоги з вельми скромним практичним досвідом, і студенти, для лівової частки яких важливо лише отримати диплом, а паралельно – прожити кілька незабутніх студентських років, уникнути армії, дорослого життя тощо; відірваність освіти від потреб ринку; зашкарублість навчального процесу, що сковує студента й примушує його нагромаджувати знання, заздалегідь визначені програмою, і надмір теоретичних знань на фоні дефіциту практичних... Можна довго перелічувати. «Сьогодні світоглядні позиції багатьох студентів характеризуються значним ступенем критицизму в поглядах на навколишню дійсність, що поєднується зі слабкою діловою активністю. Переважна частина студентів не ставить перед собою життєвих цілей, що виходять за межі повсякденності й мобілізують на високу якість підготовки до майбутньої професійної й цивільної діяльності. Також значною мірою соціокультурною проблемою є низька вмотивованість студентів та викладачів навчального закладу» (із публікації «Сучасна освіта очима студентства»).

Окрім того, критики звертають увагу на те, що обсяг інформації, яку продукує людство, подвоюється кожних 2-3 роки, отож університети відстають від реалій на цілі покоління. Для ефективної освіти необхідний принцип «теорія-практика-теорія», а головне – постійне оновлення програм, створення такої системи освіти, яка була б адаптивною до різних змін (на кшталт моделі «Agile» у програмуванні). І головне: є низка професій, які не потрібно опановувати роками. Наприклад, аби стати хорошим бухгалтером, можна закінчити кількомісячні курси й заробляти так само, як люди, що вчилися для цього 5 років.

Важливою, на наш погляд, є дискусія у пресі щодо «журналістської освіти» й того, чи потрібно розтягувати її на стільки років. Деякі «акули пера» не лише критикують наявність бакалаврату з журналістики (мовляв, цілком вистачало б магістратури, а люди краще опановували б інші фахи, аби справді на чомусь знатися), але й спрямовують шквал претензій на факультети журналістики конкретних навчальних закладів (стаття Василя Расевича «Не сіють, не орють і не жнуть»). Погоджуємося, що, незважаючи на тенденційну озлобленість і агресивну аргументацію, публікація таки заслуговує на увагу, адже справді – факультетам журналістики в Україні дуже знадобилося б урешті-решт позбутися радянської спадщини у контексті формування програм та стилю викладання, а Міністерству освіти, відповідно, варто було б приділяти цьому у стократ більше уваги замість того, аби просто переписувати російські навчальні програми з журналістики під копірку. Ми поділяємо погляди журналіста Ігоря Балинського щодо хронічної потреби впровадження

альтернативних моделей навчання у сучасну журналістську освіту (публікація на «Media Sapiens» від 25.10.16).

Аналіз результатів Болонської реформи в Україні, надає змогу зробити такі висновки:

- «Багато студентів навіть не здогадується, що Болонська система, за якою їх навчають, – це та сама радянська система, хіба що декомунізована». (Ярослав Зубченко, «Болонська система «по-українськи»: мімікрія, лінь та відверта маніпуляція»).

- Триступеневу систему (бакалавр, магістр, доктор філософії) досі не запроваджено. У більшості країн світу на українські дипломи дивляться, як на буклети з радянських університетів.

- Якість освіти не стала кращою. Кредитно-модульна система призвела до збільшення навантаження викладачів, а встановлені МОНом рамки не посприяли якості освіти.

- Болонська система в Україні модифікувалася у низку обов'язкових дисциплін, які «емігрували» зі шкільної програми, скорочення лекційних занять (на яких лєвова частка викладачів хіба що скеровує студентів, які книжки слід прочитати, як мінімум одну з лекцій присвячуючи диктанту під назвою «Детальна бібліографія, якою і так ніхто не скористається, але яка має бути в конспектах для звіту») та масова деградація на фоні «вибрав а/б/в і забув».

- У підсумку українські студенти (особливо гуманітарії) знають усе «потрохи» і нічого посутнього. Імітація реформ у викривленій системі координат спричинила перманентну деградацію освітнього процесу на фоні активного штампування дипломів.

Слід звернути увагу, що криза інфікувала не тільки вищу школу, але й освіту загалом. І проблеми у цій сфері є далеко не лише в Україні. Приміром, один із провідних спеціалістів із питань розвитку творчого потенціалу особистості, британець сер Кен Робінсон, зауважує, що сфера освіти потребує не еволюції, а революції. Адже вона заганяє дітей у рамки, щоразу більше стандартизуючи систему тестування. У школах дітей ділять на розумників і бєвзів, отож чимало геніїв гадки не має про свій прихований потенціал. Науковець стверджує, що, по-перше, нам потрібно змінювати погляди на людський розум: припинити ділити дітей на здібних і нездібних, а знання – на абстрактні, теоретичні й професійні, оскільки такий поділ не ефективний. По-друге, слід визнати, що найбільш продуктивним є навчання в групі. Співпраця – запорука розвитку. Оцінюючи можливості кожної людини окремо, розділяючи учнів, ми створюємо бар'єр між ними і природним середовищем навчання. І, по-третє, потрібно змінювати саму структуру освітніх установ та їхнє ставлення до учнів.

Щоб покращити ситуацію у сфері освіти, вважаємо доцільним сформувати висококваліфіковане і, головне, неупереджене експертне середовище для максимально об'єктивної оцінки ситуації й пошуку оптимальних алгоритмів її трансформації. Погоджуємося з думкою аналітика Юрія Федорченка про те, що незалежний та професійний освітній консалтинг сприймається українськими бюрократами як загроза для теперішньої системи (стаття «Як врятувати реформу вищої освіти?»), відповідно, справді якісні зміни у вітчизняному освітньому процесі де-факто не потрібні істеблішменту, представники якого пишуть закони. Чому? Бо такий стан речей сприяє їхньому перманентному переобранню: «В Україні вже вкотре було продемонстровано, що чиновник не потребує освітньої експертної спільноти та незалежної освітньої експертизи, бо він сам собі експерт та голова» (Ю. Федорченко). Таку думку поділяє і мовознавець Василь Шинкарук: «Розв'язання проблеми якості вищої освіти передбачає комплекс відповідних дій. Потрібна сильна і послідовна комплексна державна політика, зокрема в перспективному прогнозуванні й практичному проектуванні національної вищої школи» (публікація «Шлях до якісної вищої освіти»).

Очевидно те, що конструктивні зміни у сфері освіти залежать не лише від низки дієвих механізмів державного управління, але й трансформації свідомості самого соціуму – усвідомлення вагомості перманентного саморозвитку кожного індивіда, а отже – виховання дітей з акцентом на розкритті їхніх самотутніх здібностей й застосуванні індивідуального підходу. Люди, які росли і навчалися у радянських реаліях, досі не можуть позбутися оманливих ідеологем на кшталт: «Моїй дитині потрібен диплом, бо ж як вона потім знайде роботу?». Однак гонитва за папірцем, вартість якого на ринку праці постійно знецінюється, не дає більшості студентів реальних знань і не є ні свідченням інтелектуального розвитку, ні гарантією працевлаштування за фахом у майбутньому. Водночас розвиваються нові тенденції: чимало молодих людей відмовляється віддавати університетам 5-6 своїх найкращих років, обираючи опанування базових навичок, навчання у процесі роботи, проходження низки онлайн-курсів. І результати такого вибору вражають – чого варті здобутки, приміром, 29-річного українця Віталія Данюка, який самотужки вивчив програмування й підприємництво і тепер отримує \$100 за годину, пишучи програми та консультиуючи стартапи й інвесторів. Ось такий контрудар випускникам університетів, які часто працюють за мізерні зарплати, якщо взагалі пощастить влаштуватися за фахом. І доки суспільство не усвідомить серйозність проблеми й продовжуватиме сліпо покладатися на бюрократичний апарат, якому вигідно, аби вітчизняна сфера освіти перманентно деградувала (зауважте: важко знайти чиновника, діти якого не навчалися б за кордоном), доти ситуація тільки погіршуватиметься.

ПРОБЛЕМИ МОРАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ УЧНІВ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Природа не творить людини як цілісної особистості, вона лише закладає основи і створює передумови для її формування. Людина — багаторівнева система, особливості якої виявляються у діалектичній взаємодії біологічних і соціальних факторів. Вступаючи в життя через соціальну і трудову діяльність, вона вливається у світ соціального досвіду, який є багатомісним надбанням людства і стає основою становлення її як особистості. Процес діалектичної взаємодії біологічного і соціального, які впливають на формування особистості, вимагає науково обґрунтованої системи виховних впливів. Отже, одним з основних завдань сучасної школи є формування у дітей загальнолюдських духовних цінностей та орієнтирів, серед яких – доброта, любов до ближніх, повага до оточуючих.

Суспільство як соціальне об'єднання людей може функціонувати і розвиватися лише за цілеспрямованої, систематичної та організованої роботи з виховання кожної особистості. Зупинення цього процесу — катастрофа для суспільства, внаслідок якої людина не змогла б піднятися до рівня особистості. Ще Я.-А. Коменський зауважував, що зневага до виховання є кроком до загибелі людей, сімей, держав і всього світу. Тому виховання з погляду суспільного розвитку є провідною сферою діяльності як окремої людини, так і людської спільноти. Завдяки йому людство забезпечує свою безсмертність у соціальному розвитку.

Мораль – форма суспільної свідомості, сукупність норм, принципів, категорій та вимог, на основі яких суспільство й особистість оцінює людську поведінку. Розрізняють три ступені процесу морального виховання. На першому ступені відбувається засвоєння початкових правил поведінки, які становлять азбуку моралі, розвиваються моральні почуття; на другому – формуються етичні поняття, на третьому – виробляються переконання, стійкі звички поведінки, продовжується розвиток моральних почуттів. Ступені морального виховання не завжди збігаються з віковими ступенями розвитку, тому й особливістю морального виховання має стати одночасне, а не по чергове формування моральних якостей, як єдності і взаємозв'язку свідомості, почуттів і поведінки. Моральне виховання – це завжди активний двобічний процес. Систематичне моральне виховання діти отримують у школі. Міністерство освіти України запровадило програму виховання школярів. Головна мета програми – спрямувати зусилля педагогів на систематичну роботу по моральному вихованню

підростаючої зміни з урахуванням вікових особливостей. Програмою для 1-4 класів передбачено виховання в учнів культури поведінки і навичок свідомої дисципліни. Вона спрямована не тільки на формування у школярів умінь та навичок поведінки, а й на розвиток моральних уявлень і почуттів, виховання таких якостей як справедливість, чесність, патріотизм.

Виховання дітей шкільного віку здійснюють у процесі навчання і виховної роботи у школі та за її межами. Воно є цілісним процесом, у якому органічно поєднані змістова (сукупність виховних цілей) і процесуальна сторони (самокерований процес педагогічної взаємодії вчителя й учня, що передбачає організацію і функціонування системи виховної діяльності та самовиховання учнів). Цей процес є двостороннім (обов'язкова взаємодія вихователя і вихованця), цілеспрямованим (наявність конкретної мети), багатограним за завданнями і змістом, складним щодо формування і розкриття внутрішнього світу дитини, різноманітним за формами, методами і прийомами, неперервним (у вихованні канікул бути не може), тривалим у часі (людина виховується все життя). Ефективність його залежить від рівня сформованості мотиваційної сфери особистості. У процесі виховання педагог має постійно дбати про формування у дітей певних мотивів самовиховання через актуалізацію необхідних потреб. Поступово у процесі засвоєння знань, набуття соціального досвіду кожна особистість самостійно починає усвідомлювати потреби, які стимулюють внутрішні спонукальні сили — мотиви, програмує процес самовиховання.

Структура процесу морального виховання передбачає:

1. Оволодіння знаннями, нормами і правилами поведінки. Це перший етап входження в систему виховного впливу, на якому діють норми, правила, особливості життєвої поведінки. Людина (дитина) стає членом певної соціальної системи (сім'ї, колективу), де вже діють певні правила, норми, яких їй доведеться дотримуватись.

2. Формування почуттів (стійких емоційних відношень людини до явищ дійсності). Вони сприяють трансформації певних дій особистості із сфери розумового сприймання у сферу емоційних переживань, що робить їх стійкими, та активізації психічних процесів людини;

3. Задоволення різного роду потреб:

- естетичні потреби (краса, упорядкованість, симетрія, системність, охайність, гармонія);
- потреби в знаннях і розумінні (допитливість, знання, розуміння навколишнього світу);

- потреби у самовдосконаленні (бажання знайти справу до душі, прагнення до успіху);
- потреби в оцінці й повазі (престиж, статусу колективі, визнання, увага, достоїнство, розуміння);
- потреби у спілкуванні, прихильності й любові (сім'я, друзі, належність до певної групи однодумців);
- потреби у безпеці, в захисті від насильства і погроз (соціально-економічна стабільність, працевлаштованість, захищеність);
- фізіологічні потреби (в їжі, воді, теплі, рухах, здоров'ї, житті, сні, захисту від стихійних сил тощо)

4. Формування переконань (інтелектуально-емоційного ставлення суб'єкта до будь-якого знання як до істинного (або неістинного). Переконання, що ґрунтуються на істинних знаннях, будуть, з одного боку, своєрідним мотивом діяльності, а з другого — “стрижнем” поведінки особистості. Тому виховання дітей і є формуванням у них психологічного “стрижня”, без якого особистість буде безвольною, позбавленою власного “Я”.

5. Формування умінь і звичок поведінки. Формування умінь (засвоєного способу виконання дій, оснований на сукупності набутих знань і навичок) і звичок (схильності людини до відносно усталених способів дій) потребує поступовості й систематичності вправляння, посиленості та доцільності поставлених вимог, їх відповідності рівню розвитку учнів. Воно пов'язане з активною діяльністю особистості у сфері реальних життєвих ситуацій.

Виховання є складним, багатогранним процесом, у якому тісно переплетені внутрішні (стосуються особи вихованця) та зовнішні (стосуються виховного середовища) суперечності. *До внутрішніх суперечностей процесу виховання відносимо такі суперечності:*

— між необмеженими можливостями розвитку людини й обмежувачими умовами соціального життя. Передбачає створення оптимальних умов (побутових, психологічних, організацію навчально-виховного процесу) для розвитку, життєдіяльності дитини;

— між зростаючими соціально значущими завданнями, які потрібно вирішувати вихованцю, і можливостями, що обмежують його дії, спрямовані на їх вирішення. Це означає, що розвиток особистості може призупинитися, якщо не ставити перед вихованцем нових, ускладнених, завдань;

— між зовнішніми впливами і завданнями виховання. Виховний процес потрібно будувати так, щоб його зміст і форми реалізації не викликали спротиву у вихованця.

До зовнішніх суперечностей процесу виховання відносимо такі суперечності:

— невідповідність між виховними впливами школи і сім'ї. Інколи батьки не дотримуються вимог, які висуває до їхніх дітей школа, внаслідок чого порушується єдність вимог, що негативно позначається на вихованні учнів;

— зіткнення організованого виховного впливу школи зі стихійним впливом на дітей оточення. Негативні чинники: вуличні підліткові групи, відеопродукція та ін. Усунути цю суперечність можна, формуючи в учнів внутрішню стійкість й уміння протистояти негативним впливам;

— між окремими впливами вчителів, які працюють в одному й тому ж класі. Вони не завжди дотримуються принципу єдності вимог, внаслідок чого в учнів формується ситуативна поведінка, пристосовництво, безпринципність;

— між набутим негативним досвідом поведінки і новими умовами життя та діяльності. Передбачає існування сформованого стереотипу негативної поведінки, який характеризується наявністю стабільних негативних взаємозв'язків. На їх подолання спрямована виховна робота.

Отже, зовнішні суперечності є тимчасовими, однак вони можуть знижувати ефективність виховного процесу. Тому вчителі повинні зосередити увагу на їх виявленні, усуненні, профілактиці.

На процес виховання також безпосередньо або опосередковано впливають об'єктивні (особливості суспільного устрою, політичного режиму, соціально-економічного розвитку, національна самобутність, природне середовище) та суб'єктивні чинники (соціально-педагогічна діяльність сім'ї, громадських організацій, навчально-виховних закладів, засобів масової інформації, закладів культури і мистецтва). Структурними елементами процесу виховання є мета, завдання, закономірності, принципи, методи, засоби, результати виховання та їх коригування.

На сучасному етапі розвитку нашого суспільства одною з актуальних проблем морального виховання є виховання культури поведінки, яка є виявленням загальної культури людини у її діях, вчинках, ставленні до інших людей. Показником культури поведінки є дисциплінованість, яка є однією з головних умов сумлінного ставлення до навчання, праці, показником моральної надійності людини. Сьогодні стає очевидним, що будь-які порушення або відсутність культури поведінки, її моральних норм, негативно відбиваються на моральному та емоційному стані суспільства, його фізичному та психічному здоров'ї.

Результатом виховної роботи є те, що учні повинні не тільки знати, що таке добре, а що погано, вони зобов'язані діяти добре в ім'я рідної Батьківщини і свого народу. Кожна

дитина повинна засвоїти моральне правило: ”Ти живеш серед людей. Не забувай, що кожний твій вчинок, кожне твоє бажання позначається на людях, що тебе оточують!. Знай, що є межа між тим, що тобі хочеться, і тим, що можна. Перевірй свої вчинки, запитуючи сам себе: чи не робиш ти зла, незручності людям? Роби все так, щоб людям, які тебе оточують, було добре”.

Наталія Павленко (факультет педагогічної освіти)

Наук. консультант – проф. Черепанова С. О.

НАРОДНА КАЗКА: «ІДЕЯ БОГАТИРСТВА» І ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Актуальність зазначеного дослідження особливо виявляють суспільні процеси, пов’язані із європейськими устремліннями України й подіями Револуції Гідності. Безперечно, це активізує патріотичні почуття громадян нашої держави. Здавна відома в народній казці «ідея богатирства», постає сучасним засобом патріотичного виховання учнів початкової школи.

Мета дослідження: висвітлити «ідею богатирства» у змісті народних казок, її значення для формування патріотизму в учнів початкової школи.

«Ідея богатирства» в народній казці привернула увагу відомих вітчизняних мислителів (М. Грушевський, М. Костомаров). Патріотичне виховання поколінь ґрунтовно розглянув В. Сухомлинський. Сучасні наукові джерела містять різні напрями патріотичного виховання молодших школярів, а саме: концептуальні засади (М. Голобородова), патріотизм як почуття і цінність (І. Бех), взаємодія школи-сім’ї-громадськості (Н. Буйна), проектування системи національно-патріотичного виховання (Н. Большакова), сучасний патріотизм (О. Боярчук), патріотичне виховання і розвиток державності (В. Стрільмо), педагогічні основи патріотичного виховання (С. Черепанова).

Зазвичай народ ідеалізує своїх героїв, як незвичайних із дитинства. За дослідженнями Михайла Грушевського, «герой малоліток (*«семиліток»*) вибирається на подвиги – чи то з власної волі, чи то під впливом якоїсь біди, яка насувається на батьківщину, і з нею не можуть дати собі ради старші, випробовані вояки, напр. старші брати або батьки героя. Тема живе в нинішній традиції ще дуже сильно й займає народну уяву... Зазначено билинно-казкову тему про київського оборонця Михайлика, завдяки якому

печеніги не могли взяти в облогу місто; про мудру дівчину-семилітка, котра своїм розумом рятує близьких» (*Грушевський М. Історія української літератури: в 6 т. 9 кн. – К., 1993. – Т. 1., С. 330-368*).

«Досвід народної педагогіки, – вважає С. Черепанова, – особливо актуальний у контексті сучасних процесів глобалізації. Мудрі народні настанови плекають найголовніші цінності для кожної людини: історичну і родову пам'ять, сім'ю, родину... Цінне джерело педагогічного досвіду, становить *усна народна творчість*. Провідною у східнослов'янському фольклорі є історико-патріотична тема. Народні перекази, притчі, героїчна дружинна поезія прославляли захисників рідної землі. Мужність і хоробрість східних слов'ян зазначають арабо-перські джерела IX – X ст., зокрема арабські вчені Ібн-Руст і Ал-Марвазі. За переказами, перші народні герої були вихідцями із соціальних низів... *Казки* – одна із культурних форм становлення духовності людини. З найдавніших часів вони побутують у різних народів, певною мірою наближені до сказань, саг, переказів, легенд, епічних пісень... Термін «казка» як рівнозначний поняттям «баснь», «байка» вперше тлумачиться у словниках, що уклали наприкінці XVI – початку XVII ст. діячі української культури Лаврентій Зизаній та Памво Беринда...

У східнослов'янському фольклорі за змістом розрізняють переважно три основні групи казок: про тварин, чарівні або фантастичні, соціально-побутові або новелістичні... Героїчні казки розвивають у дітей естетичне співпереживання, захоплення мужністю богатирів, котрі визволяють народ від ворожих і злих сил («Котигорошко», «Яйце-райце»)... Новітні казки героїчного змісту оповідають про козаків-захисників України (літературна казка «Запорожці», І. Нечуй-Левицький)... В українській казці герою допомагають чудесні помічники, які наділені надприродними силами і здібностями: «Вернигора», «Верни-вода», «Вирви-дуб» («Счави-дуб»), «Мороз». За М. Костомаровим, «семилітній богатир» уособлює надії народу на майбутні покоління, він – ідеал народної сили, «яка не старіє, вічно молодіє і оновлюється»... Число сім вважається сакральним в культурних традиціях багатьох народів. За епосом Гомера, сім років провів Одиссей у відьми Каліпсо. Герой чарівної казки має сім років провести в олов'яному царстві (російський мотив), добути за два дні відомості про сім поколінь померлих (Белуджські казки) (Пропп). В німецьких казках цариця відьом ховає Снігуроньку «у семи гномів, за сімома замками» (*Черепанова С. О. Філософія родознавства: навч. посіб. /Передмова проф. В.Г. Скотного. – К., 2008., С. 111, 115, 125, 128, 134*).

«Ідея богатирства» є методологічно значущою для патріотичного виховання учнів початкової школи.

Висновки. Казка як духовне джерело знань, подає дітям національні та

загальнолюдські цінності у доступній формі. Споконвіку старші покоління використовували казки для передавання нащадкам світоглядних орієнтирів, морально-етичних та естетичних принципів, мрії про нездоланність добра і правди, про щасливе життя. В героїчних казках й відображаються «ідея богатирства», боротьба із злими силами природи та зовнішніми ворогами, яскраво звучать мотиви змєборства, висвітлюються героїчні сторінки відсічі загарбників батьківщини, відчайдушна хоробрість героїв. «Ідея богатирства» в народних казках постає засобом формування образу героя в наступних поколіннях. Сучасним учням необхідно ґрунтовно і детально пояснювати зміст гасел «Слава Україні!», «Героям слава!», які світоглядно й ціннісно визначають зміст патріотичного виховання молодших школярів.

Назар Павлюк (хімічний факультет)
Наук. консультант – доц. Ковальчук Л.О.

ЗАСТОСУВАННЯ ТРАНСАКЦІЙНОГО АНАЛІЗУ У СПІЛКУВАННІ ПЕДАГОГА ТА ДИТИНИ

Трансакційний аналіз (*від лат. transactio — угода і гр. analysis — розчленування*) є психоаналітичною теорією і методом терапії, де аналізуються соціальні трансакції для визначення еґо-станів людини (а саме батька, дорослого, дитини), які згідно неї є базою для розуміння поведінки. Теорія розроблена в кінці 1950-х Е. Берном, який акцентував увагу на визначенні та виявленні когнітивних схем поведінки, що програмують взаємодію людини з собою й іншими людьми. Ця теорія чудово підходить для пояснення процесів у колективі педагог–діти, оскільки розуміння автономних за суттю кластерів теорії трансакційного аналізу допомагає уникати безлічі помилок. Розглянемо декілька прикладів.

А) **Еґо-стани** (“Батько”, “Дитина”, “Дорослий”) — це сукупність зв’язаних один з одним способів поведінки, думок і почуттів як спосіб прояву нашої особистості в певний момент.

Еґо-стани — це сукупність зв’язаних один з одним способів поведінки, думок і почуттів як спосіб прояву нашої особистості в певний момент. Виділяють три еґо-стани:

• **Батько** — стан, в якому люди ведуть себе, відчують і думають, імітуючи своїх батьків, або, як вони інтерпретували їх дії. Наприклад, людина може кричати на когось через розчарування, оскільки вона в дитинстві “перейняла урок”, що крик є дієвим методом, який нібито є ефективний.

• **Дитина** — стан, в якому люди ведуть себе, відчують і думають, подібно до того, як вони це робили в дитинстві. Наприклад, людина, яка отримала поганий відгук на роботі може відповісти плачем, опусканням очей, як ніби її насварили в дитинстві. З іншого боку, людина, яка отримує хорошу оцінку може реагувати з широкою посмішкою і радісним жестом подяки. Дитина є джерелом емоцій, творчості, відпочинку, спонтанності та інтимності.

• **Дорослий** — стан, орієнтований на сприйняття поточної реальності й отримання об'єктивної інформації. Він є організований, добре пристосований, спритний і діє, вивчаючи реальність, оцінюючи свої можливості і спокійно розраховуючи наперед. Підтримка такого стану є ціллю трансакційного аналізу.

Зрозумівши дану концепцію, майбутній педагог може виявити, що відбувається з мисленням, відчуттями, поведінкою в учнівському (або іншому) середовищі в певний момент часу, щоб мати можливість адекватно відповідати на ситуацію, аніж запізно і неефективно реагувати.

Б) **Теорія ігор і трикутник Карпмана** — можливо одна із найбільш наочних і неочевидних для незнайомих педагогів теорія, яка стосується їхнього педагогічного повсякдення. **Гра** в трансакційному аналізі є серією паралельних (взаємних) або прихованих взаємодій (трансакцій), що призводять до передбачуваного результату. Ігри часто характеризуються зміною ролей гравців ближче до закінчення процесу гри. Число гравців може варіюватися. Ігри в цьому сенсі є тим інструментом, який люди використовують (часто несвідомо), щоб створити обставини, де вони можуть з повним правом відчувати певні почуття (наприклад, гнів або перевагу), обґрунтовано виконати або уникнути виконання певних дій, де їхні власні внутрішні бажання відрізняються від очікувань суспільства. Ігри завжди є заміною щирого спілкування, повного дорослих емоцій і реакцій, яке було б більш доречним.

С. Карпман запропонував ефективну модель для аналізу ігор (драматичний трикутник: Жертва, Переслідувач і Рятувальник), що описує три звичні психологічні ролі (або рольові ігри), які люди часто займають в ситуаціях:

- персонаж, який грає роль жертви (*Victim*);
- персонаж, який чинить тиск, примушує або переслідує жертву — переслідувач (*Persecutor*);
- рятувальник (*Rescuer*), який втручається, як здається, з бажання допомогти ситуації або слабкому (це найменш очевидна роль. В умовах трикутника долі рятувальником є не той, хто допомагає комусь у надзвичайній ситуації, а переважно той, хто має змішаний чи прихований мотив, який насправді егоїстично вигідний “тому, хто рятує”).

Вчителі часто в колективі дітей можуть бути втягнуті в гру і згідно з її мотивами займати певну роль. Розуміння теорії ігор і трикутника Карпмана допомагатиме педагогам уникати негативних ситуацій і наслідків в колективі.

В) **Емоційний шантаж** — теорія, розвинута представницею транзакційного аналізу Сюзан Форвард, яка стосується контролю у відносинах. Згідно неї страх, обов'язок і вина є транзакційними величинами, які характеризують відносини між людиною, яка контролює, та людиною/людьми, що є підконтрольною/підконтрольними. Характерно те, що ця теорія створена на основі спостережень за вчителями, які намагалися зберегти контроль у проблемних класах. Виділяють чотири типи загроз:

Тип	Приклад
<i>Пряма погроза</i>	Ану їж їжу, яку я приготував для тебе, або я зроблю тобі боляче
<i>Самопогроза</i>	Ану їж їжу, яку я приготував для тебе, або я зроблю собі боляче
<i>Погроза страждальця</i>	Ану їж їжу, яку я приготував для тебе, я так важко працював на неї
<i>Заохочувальна погроза</i>	Ану їж їжу, яку я приготував для тебе, і тоді ти отримаєш десерт!

Для педагогів найхарактерніший перший тип погроз (Ану замовкли, а то всі підете до директора!), хоча інші три також мають місце. Розуміння даної теорії дозволить усвідомити певним педагогам неефективність даної моделі.

Висновок. Транзакційний аналіз детально аналізує побутові моделі поведінки, і для багатьох з них викриває їхню власну неефективність і штучність. Розуміння принципів і теорій транзакційного аналізу дасть педагогам більш широке розуміння типових ситуацій, вміння на них адекватно реагувати, а також допоможе усвідомити своє місце в колективі. Це призведе до ефективнішої і змістовнішої праці з дітьми.

Наталія Петришин (хімічний факультет)

Наук. консультант — доц. Ковальчук Л.О.

РОЛЬ ПЕДАГОГА У СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОМУ СУПРОВОДІ ДІТЕЙ З ОБМЕЖЕНИМИ МОЖЛИВОСТЯМИ

*Більше за їжу, дах над головою, людям
потрібне розуміння того, що вони
комусь потрібні і їх люблять.*

Мати Тереза

Кожна дитина — це особистість, зі своїми поглядами на світ, своїм світоглядом та світовідчуттям. Але погіршення екологічної ситуації, погане здоров'я батьків, дитяча захворюваність, зростання травматизму, відсутність культури здорового способу життя, соціальні і медичні проблеми, що існують у нашій державі, сприяють збільшенню кількості дітей-інвалідів.

В Україні щорічно на 5-6 тис. збільшується кількість інвалідів серед дітей та молоді. Фізичні дефекти інвалідів значно утруднюють їхні контакти з довкіллям, обмежують участь у суспільному житті, негативно позначаються на особистісному розвитку: викликають почуття неспокою, невпевненості в собі, призводять до формування комплексу неповноцінності, егоцентричних і навіть антисоціальних настроїв.

Досвід багатьох країн свідчить, що інтеграція дітей, які потребують корекції фізичного та (або) розумового розвитку, найкраще відбувається в навчальних закладах, що приймають на навчання всіх дітей без будь-яких обмежень. Саме в таких умовах діти можуть досягти найвищих результатів в навчанні та соціальній інтеграції.

Однією з форм навчання дітей з особливими потребами є нова, але визнана в багатьох країнах світу інклюзивна форма освіти, яка забезпечує безумовне право кожної дитини навчатися в загальноосвітньому закладі за місцем проживання із забезпеченням усіх необхідних для цього умов.

Інклюзивна освіта — це система освітніх послуг, що ґрунтується на принципі забезпечення основного права дітей на освіту та права здобувати її за місцем проживання, що передбачає навчання дитини з особливими освітніми потребами в умовах загальноосвітнього закладу. Можна виділити такі **складові** моделі інклюзивної освіти: командний підхід; задоволення індивідуальних потреб дітей; співпрацю з батьками; створення сприятливої атмосфери в дитячому колективі.

Запорукою успішної реалізації моделі інклюзивної освіти є командний підхід, який передбачає ефективну співпрацю вчителів, відповідних фахівців, батьків та учнів. Усі фахівці з проблем розвитку дітей стають важливими помічниками та партнерами вчителів. Переваги спільного навчання в умовах інклюзивної освіти наводимо у таблиці:

Категорія	Зміст переваг
Для дітей з особливими потребами	<ul style="list-style-type: none"> - виникає прагнення наслідувати здорових дітей, досягти кращих результатів у навчанні, творчості, бажання нічим не вирізнитися; - формуються демократичні настанови щодо ціннісного ставлення до кожної людини; - руйнуються комплекси, виникає вільне спілкування, набувається досвід подолання труднощів; - посилюється інтерес до життя, з'являється додаткова мотивація до навчання; - з'являється можливість розвиватися на рівні зі здоровими дітьми, формуються звички до життя в колективі, зникає відчуття самотності в житті; створюються додаткові можливості розвитку, формується відчуття причетності до життя суспільства та почуття ідентичності («Я такий, як інші»); - відбувається процес самоствердження як повноцінної людини, компенсація своєї недуги, подолання комплексу неповноцінності, розвиток комунікабельності; підвищується позитивна самооцінка - з'являється можливість почуватися не ізольованим, а повноцінним, здоровим і щасливим; - відбувається підготовка до умов реального життя; - створюється більше можливостей для участі у різних видах діяльності
Для інших дітей	<ul style="list-style-type: none"> - виховуються моральні почуття до інших: повага, співчуття, доброзичливість, прихильність, симпатія; уміння знаходити підходи в спілкуванні з іншими; - формується розуміння того, що всі діти різні, але всі рівні, незважаючи на фізичні та психічні вади; - з'являється почуття відповідальності за себе та за інших,

	<p>розуміння того, що є люди, які потребують допомоги, співпереживання, співчуття;</p> <ul style="list-style-type: none"> - набувається досвід взаємодії з іншими в процесі спільних ігор, праці, спілкування; - з'являється можливість набуття досвіду моральної поведінки: допомоги, опікування; - виховується здатність цікавитися не лише собою, а й перейматися інтересами інших, брати їх до уваги, розуміти їхні проблеми;
Для педагогів	<ul style="list-style-type: none"> - створюються умови для постійного професійного вдосконалення (педагоги вчаться на практиці здійснювати індивідуальний підхід, складати індивідуалізовані програми навчання, апробувати різні методи навчання й виховання, враховувати особливості стилів навчання, здійснювати різнорівневе оцінювання знань дітей, розробляти завдання різного ступеня складності тощо); - з'являються сприятливі умови для ефективного виховання всіх дітей (завжди є можливість створити ситуації, де діти можуть виявити увагу, терпіння, співпереживання); - опанування мистецтва побудови гармонійних взаємин з дітьми: не принизити жалістю, не дозволити образити, «не зіпсувати» підвищеною увагою
Для батьків	<ul style="list-style-type: none"> - з'являється можливість кращого розуміння своєї дитини, її соціальної суті; руйнується комплекс неповноцінності, пов'язаний із народженням і вихованням хворої дитини; - з'являється відчуття рівноваги, розуміння сприйняття суспільством, задоволення від того, що дитина живе повноцінним життям, доглянута та перебуває серед доброзичливих людей; - формується відчуття власної причетності до процесу виховання та навчання завдяки участі в складанні індивідуалізованих навчальних планів, підборі завдань для дитини; - з'являється можливість працювати, реалізовувати себе поза родиною (в улюбленій справі); - створюються можливості для взаємодії з іншими родинами

	<p>і, зокрема, із сім'ями, які виховують дітей з особливими потребами;</p> <ul style="list-style-type: none"> - поступово з'являється впевненість у завтрашньому дні (де навчати, що робити далі), надія на повноцінне дитинство; - мають змогу отримувати інформацію про сильні та слабкі сторони своєї дитини та як навчати її вдома; переконуються, що навчальне середовище є безпечним для дитини
Для батьків інших дітей	<ul style="list-style-type: none"> - створюються сприятливі умови, коли можна виявити свою моральну сутність (допомогти, підтримати); - складаються сприятливі умови для виховання у своїх дітей практичних умінь виявляти співчуття, милосердя, доброзичливість; - починає руйнуватися егоцентричне ставлення до світу: з'являється розуміння проблем інших, формується ціннісне ставлення до життя, підвищується соціальна чутливість; - починають більше розуміти сім'ї, де є діти з особливими освітніми потребами

Особливої уваги соціальний педагог має надавати просвітницькій роботі з батьками. Адже проблема у тому, що значна частина батьків намагається приховати ваду своєї дитини, примушуючи відвідувати уроки у навчальному закладі за загальною навчальною програмою, сподіваючись, що ситуація зміниться на краще сама по собі. При цьому батьки не усвідомлюють, що не створюючи необхідні умови для її розвитку та самореалізації, вони власними діями заганяють дитину у глухий куток. Такі діти приречені на самотність і соціальне відчуження.

Головною метою соціально-педагогічної допомоги дітям з особливими потребами є їхня посильна інтеграція у суспільство. Інтеграцію у суспільство розуміють як процес поновлення втрачених зв'язків дитини з суспільством, що забезпечує її включення в такі основні сфери життєдіяльності, як навчання, праця, побут, дозвілля тощо.

До головних завдань соціально-педагогічної допомоги дітям з особливими потребами відносять: 1) адаптацію і соціалізацію дитини в соціумі; 2) задоволення її особистих і соціальних потреб; 3) організацію навчального простору; 4) нормалізацію життя сім'ї, в якій живе дитина з особливими потребами.

Процес соціально-педагогічної допомоги проходить в такі *етапи*: 1) дослідницький (виявлення особливих і соціальних потреб дітей-інвалідів, збереження їх здібностей); 2) планування системи соціально-педагогічних впливів; 3) організація соціально-педагогічної

допомоги; 4) оцінка результатів діяльності.

Отже, процес соціального супроводу дітей з особливими потребами — це система передавання соціального досвіду з урахуванням особливостей і потреб різних категорій дітей із порушенням розвитку за активної їх участі й забезпечення адекватних умов, у результаті чого діти залучаються до роботи в усіх соціальних системах, структурах, беруть активну участь в основних сферах життя і діяльності суспільства, готуються до повноцінного дорослого життя, самореалізації та розкриття себе як особистості.

Людмила Пухнюк (факультет педагогічної освіти)

Наук. консультант – доц. Федина-Дармохвал В. С.

НЕТРАДИЦІЙНІ ФОРМИ ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАННЯ В ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ

Мета: визначити переваги та недоліки нетрадиційних форм навчання, їх вплив на ефективність навчального процесу, перспективи їх подальшого застосування в сучасних школах

Проблема: Нудьга на уроці - один із найнеприємніших недоліків вчительської праці, який важко усунути. Нудно і важко буває не тільки учням, а і самому вчителю, а від цього знижується ефективність будь-якого найрозумнішого і найкориснішого уроку. Постійно підвищувати інтерес до уроку - завдання кожного педагога.

Одним із основних завдань сучасної школи є формування активної інтелектуальної особистості, яка має достатній рівень культури, здатна креативно мислити, проявляти ініціативу і творчо вирішувати життєві завдання. Вагомий внесок у формування такої особистості забезпечує використання в навчальному процесі нестандартних форм організації навчання (*Савченко, О.Я. Сучасний урок в початкових класах / О. Я. Савченко. - К., 1997. - 256 с.*).

Нетрадиційна форма навчання – це імпровізоване навчальне заняття, що має нестандартну структуру (*Берегова Д. А. «Нетрадиційні форми організації навчання, їх переваги, недоліки та перспективи застосування в школі» / Д. А. Берегова // Перспективи розвитку науки*).

Такі заняття неможливо застосовувати систематично, при вивченні будь-якої теми. Вони використовуються час від часу, щоб урізноманітнити навчальний процес, підвищити

мотивацію вивчення предмета, здійснити емоційний вплив на учнів (*Шарко В.Д. Сучасний урок: технологічний аспект / Посібник для вчителів і студентів*).

Ознаками нестандартних організаційних форм навчання є:

- нетрадиційна структура заняття;
- ретельно продуманий його сценарій;
- оригінальне оформлення місця проведення;
- використання різноманітних засобів навчання;
- використання інтерактивних прийомів;
- забезпечення емоційного впливу на учнів;
- створення атмосфери творчого пошуку;
- висока активність кожного школяра;
- оригінальний підсумок заняття

Розробляючи нестандартні форми організації навчання, необхідно враховувати вікові особливості школярів, специфіку предмета, наявність умов і засобів для проведення нетрадиційного заняття.

Розглянемо особливості нестандартних організаційних форм навчання (*Катерина Пономарьова «Нестандартні форми організації навчання української мови в початкових класах» / Журнал “Початкова школа” № 12*).

1. Зважаючи на те, що учням молодшого шкільного віку дуже близький і зрозумілий світ казки, ефективним у початковій школі є проведення навчального заняття у формі казки.

Вимоги до побудови та проведення цього виду уроку:

- вдалий вибір казкового сюжету;
- створення на уроці казкової атмосфери;
- підготовка демонстраційних засобів;
- використання елементів змагання і пошуку;
- обов'язкове використання виховного потенціалу уроку.

2. Одним із різновидів нестандартних форм навчання є урок - подорож. Він захоплює учнів можливістю подорожувати і брати участь у певних подіях, які носять навчальний характер. У процесі заочного подорожування школярі відкривають для себе нові знання, набувають певних умінь, застосовують власні навчальні досягнення в нестандартних ситуаціях. Однак необхідно, щоб кожне завдання і вправа, запропонована учням, мала не тільки емоційний вплив, а й сприяла засвоєнню певних знань і умінь.

Підготовка уроку-подорожі передбачає:

- вибір цікавого маршруту;

- визначення дидактичної мети подорожі і кінцевих результатів;
- побудову карти-схеми подорожі, на якій нанесено пункти зупинок;
- продумування логічного зв'язку між етапами подорожі;
- чітке формулювання завдань і вмотивованість їх виконання
- продумування оригінального підсумку уроку.

3. Нетрадиційними формами перевірки навчальних досягнень учнів є уроки-змагання. На таких заняттях учні змагаються, демонструючи свої знання, уміння й навички, набуті під час вивчення певного розділу. Ці уроки мають різноманітні назви: конкурс винахідливих і кмітливих (КВК), вікторина, «Поле чудес» тощо. Вони ґрунтуються на змаганні команд під час виконання певних завдань.

4. Ефективною формою організації навчальної діяльності є заочна екскурсія по рідному місту, по відомих дітям визначних місцях, у галерею портретів відомих людей тощо. Шляхом використання слайдів, фотографій, відеоматеріалів учні, перебуваючи в ролі екскурсовода, складають усні чи письмові розповіді, описи. Заняття, проведене в такій формі, мотивує мовленнєву творчість школярів, сприяє вдосконаленню їхнього монологічного мовлення. Учитель передбачає й заздалегідь організовує таку роботу.

5. Уроки - дослідження передбачають спільну діяльність учителя й учнів, спрямовану на дослідження певної теми з метою його розуміння та усвідомленого засвоєння. Учитель має забезпечити учнів необхідним дидактичним матеріалом, продумати ефективні методи, прийоми дослідницької діяльності та способи організації навчальної взаємодії учнів (у парах, групах). Важливо, щоб учні отримували задоволення від процесу навчально-пізнавальної діяльності, а одержаний результат приносив їм радість відкриття (*Освітній портал «Класна оцінка» / <http://klasnaocinka.com.ua>*)

Висновок: Нестандартні уроки більше подобаються учням, ніж буденні навчальні заняття. Тому багато педагогів бачать у них прогрес, правильний крок у напрямку демократизації школи. Вони повинні мати місце в шкільній практиці з метою пробудження та розвитку в учнів пізнавального інтересу як провідного мотиву навчання, але їх використання має бути в міру обмеженим.

Марія Робак (філологічний факультет)

Наук. консультант – доц. Крива М. В.

ОНЛАЙН – КУРСИ ЯК СКЛАДОВА ДИСТАНЦІЙНОЇ САМООСВІТИ (ЗА МАТЕРІАЛАМИ ПРОЕКТУ «PROMETHEUS»)

Стрімкий розвиток ІТ-технологій створює безліч нових можливостей у багатьох сферах людської діяльності, зокрема і в освіті. Одним з нових і перспективних напрямів дистанційної освіти є онлайн – курси, які вже завоювали чималу популярність у цілому світі зокрема і в Україні. Серед їх переваг – відсутність часових і територіальних обмежень у доступі до ресурсу, можливість самостійно здійснювати контроль засвоєння знань або повторно прослухати матеріал.

Метою нашого дослідження є вивчення можливостей використання онлайн-курсів проекту «Prometheus» для студентів Львівського національного університету ім. Івана Франка.

Онлайн-курси – надзвичайно перспективний проект, враховуючи активний спосіб життя студентської молоді. Вони створюють можливість поєднувати навчання з іншими видами активності за умови доступу до Інтернету і бажання вчитися. Варто зацентувати і на тому, що це прекрасний варіант освіти для людей з особливими потребами, а також для тих, хто з певних причин не можуть відвідувати освітні заклади (за станом здоров'я, тимчасово ув'язнені). На сайті Prometheus (<http://prometheus.org.ua/>) доступно близько 30 різних курсів і відкрито реєстрацію ще на 10. Також курси поділені на 3 цикли: «Підприємництво», «Громадянська освіта» та «Аналіз даних». Варто відзначити досить простий інтерфейс, доступний навіть тим людям, яким важко опанувати сучасні досягнення ІТ – технологій.

Слід згадати, що з вересня цього року наш університет, разом з іншими провідними університетами країни, бере участь у пілотному проекті зі змішаного навчання, який запускають спільно з освітньою платформою «Prometheus». Серед курсів, які вивчатимуть студенти є легендарні Гарвардський курс основ програмування «CS50» та курс Стенфордського університету «Як створити стартап». Переваги такого навчання очевидні – відеолекції студенти дивляться самостійно, а в університеті викладач зможе приділити більше часу індивідуальній праці зі студентом. Вік студентів не має значення, самоосвітою може зайнятися кожен.

Онлайн-курси сприяють науковим дослідженням у галузі педагогічної науки. Зокрема, це порівняльна педагогіка та теорія і методика професійної освіти. Однак, потрібно

зауважити і недоліки – навіть на сайті найбільшого українського проекту масових відкритих онлайн - курсів дуже мало відеолекцій доступних українською мовою з природничих і гуманітарних дисциплін. Відсутній системний підхід до здобуття освіти у певній галузі, а деякі курси взагалі мають науково-популярний рівень. Варто згадати і про відсутність інтерактивного спілкування з викладачем, адже часто у процесі вивчення курсу можуть виникати запитання щодо прослуханого матеріалу.

Якщо ця практика виявиться успішною, то цілком можливо, що у недалекому майбутньому онлайн – курси будуть нормативно затвердженою формою навчання. Це буде цілком виправдано, враховуючи безліч переваг (під час лекцій студент не прив'язаний до певної локації, вільний у виборі предметів, серед яких найактуальніші дисципліни від найкращих викладачів світу і має змогу значно розширити свій світогляд).

Отже, можна зробити висновок, що онлайн – курси зараз знаходяться у процесі свого становлення. Очевидно, що в міру подальшого розвитку ІТ-технологій будуть зростати можливості у використанні онлайн – курсів. Вже сьогодні ця форма навчання утвердилась і стала важливим компонентом освітнього середовища сучасного ВНЗ, в тому числі і у Львівському національному університеті імені Івана Франка.

Христина Солтис (факультет журналістики)

Наук. консультант – доц. П'ятакова Г.П.

ОСОБЛИВОСТІ НЕФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ В УНІВЕРСИТЕТІ

Освіта є важливим елементом під час формування людської особистості. Вона допомагає індивіду засвоїти зразки соціальної поведінки та оволодіти професійними навичками. В еру інформаційного суспільства освітня сфера постійно отримує все нове і нове інформаційне наповнення, як наслідок, люди стикаються з проблемою – що із запропонованого різноманіття джерел брати до уваги. Найбільше складнощів це додає вищим навчальним закладам. Внаслідок цього в університетах нерідко стикаються із недоліками формальної освіти.

Сучасні наукові дослідження з цієї проблеми Е. Гусейнової, Ю.Лук'янової, Н. Терьохіної, Т.Ткач, О.Ткаченко надають змогу виділити специфіку неформальної освіти на теперішньому етапі, та її переваги над традиційною формальною.

Найбільшими недоліками формальної освіти дослідниця Т.Ткач вважає відсутність

гнучкості, взаємне перекриття дисциплін і їх суперництво, у тому, що навчальні дисципліни розглядаються як цілісні й неподільні елементи системи (Т.Ткач “Розвиток особистості засобами неформальної освіти”). Для того, щоб університети зуміли відповідати на виклики часу, важливо включати в освітній процес неформальне навчання. Відповідно до загальноприйнятих визначень, неформальна освіта – це будь-яка організована освітня діяльність, що відбувається за межами встановленої формальної системи (П. Джарвіс). Вона функціонує або як самостійна навчальна структура, або як окрема частина більш широкого виду діяльності, під час якої індивід має змогу оволодіти новими знаннями. У процесі впровадження неформальної освіти в університетське середовище, вона набуватиме своїх особливостей. Під час утвердження її в університеті вона матиме певні особливості. Н. Терьохіна зазначає, що у неформальному навчанні криється величезний потенціал у зв'язку з тим, що ця форма здатна більш гнучко реагувати на нові потреби і пропонувати системі освіти і ринку праці те, що необхідно в плані часу, змісту та організації навчання (Терьохіна Н.О. “Неформальна освіта як важлива складова системи освіти дорослих”, «Порівняльно-педагогічні студії», 2014, № 2/3).

Існують різні види взаємодії між формальною та неформальною системами освіти. Неформальна освіта може "вбудовуватися" в систему формальної, доповнювати її або – бути провідником змін для неї. Будь-які конфігурації можливі, коли вони відображають системну національну освітню політику своїх держав, а також є результатом спільних зусиль недержавного, громадського та приватного секторів (Платонова А. «Неформальна освіта в культурі: довгострокові внески з високими відсотками»).

У Франції, зокрема, неформальна освіта активно співпрацює з формальною, адже освітні інституції надають її, або ж впливають на її надання. У Великій Британії неформальна освіта користується популярністю серед тих, хто отримав традиційну, або ж з певних причин не зумів це зробити. А в Естонії чимало закладів неформальної освіти забезпечують ВНЗ майбутніми студентами. Отже університет може передувати, слідувати, або ж надавати методи неформальної освіти.

Важливою характеристикою цієї форми навчання є вмотивованість її учасників до пізнання. В таких умовах у студента є більша зацікавленість в освоєнні нових знань, що спричиняє кращу засвоюваність вивченого матеріалу. Завдяки цьому викладач витрачає менше зусиль для проведення занять, а учень отримує більшу кількість знань. Таким чином, ми бачимо, що неформальне навчання є взаємовигідним для обох його сторін.

Щоб перетворити неформальну освіту на важливу частину життя людини, необхідно створювати нові інтелектуальні й фізичні можливості, організаційні форми і структури

заохочення, що дають змогу індивідам, групам і організаціям особисто брати участь і випробовувати ці нові форми для розвитку особистості в умовах освітнього простору. Чимало можливостей для цього є в університеті. До них можна віднести організацію різноманітних гуртків, мовних клубів, наукових товариств, профспілкових організацій, студентського самоврядування, дискусійних клубів, спортивних секцій.

Однією із тенденцій, яка все більше проникає в освітню сферу, є гейміфікація, тобто використання елементів гри в неігровому контексті. Згадуване явище може мати подвійний ефект, але, якщо розумно підійти до його застосування під час організації навчального процесу – можна отримати чимало вигод. Цим активно користується неформальна освіта. Дослідниця Е.Гусейнова вважає, що використання ігрових технік під час навчання сприяє поліпшенню якості комунікації суб'єктів навчання, зниженню кількості конфліктів, підвищенню загального рівня результативності навчання, а також стимулюванню тих, хто навчається, до продуктивної навчальної діяльності. Гейміфікація освіти підвищує інтерес до неї, заохочує до конкретних дій і є комплексом мотиваційних навчальних технік (Е. Гусейнова. *“Неформальна освіта як важливий елемент безперервної освіти”*).

Однією із форм впровадження неформальної освіти в університетах може стати залучення до проведення занять людей, які працюють у певних сферах. Варто зазначити, що цього дотримується уже чимало університетів. До прикладу, в Українському католицькому університеті на магістерській програмі з журналістики деякі курси студентам читають професійні журналісти. Окрім цього в згаданому ВНЗ в рамках навчальної програми проводять освітні майстер-класи українські та закордонні працівники ЗМІ. Запрошують відомих журналістів та успішних працівників медіа-сфери і на факультеті журналістики Львівського національного університету імені Івана Франка.

Неформальна освіта стає все більш затребуваною у сучасному світі. Втім, її добровільний характер – причина того, що традиційна освіта не може повністю складатись з її методології. Попри це, безсумнівною і загально визнаною тенденцією є її проникнення у формальну систему освіти. Ці два підходи повинні не конкурувати між собою, а доповнювати один одного. Неформальна освіта має чимало можливостей для експериментів, які згодом може прийняти формальна освіта. Тому, університети повинні працювати над тим, щоб поєднати ці дві системи навчання з максимальною користю для здобувачів знань.

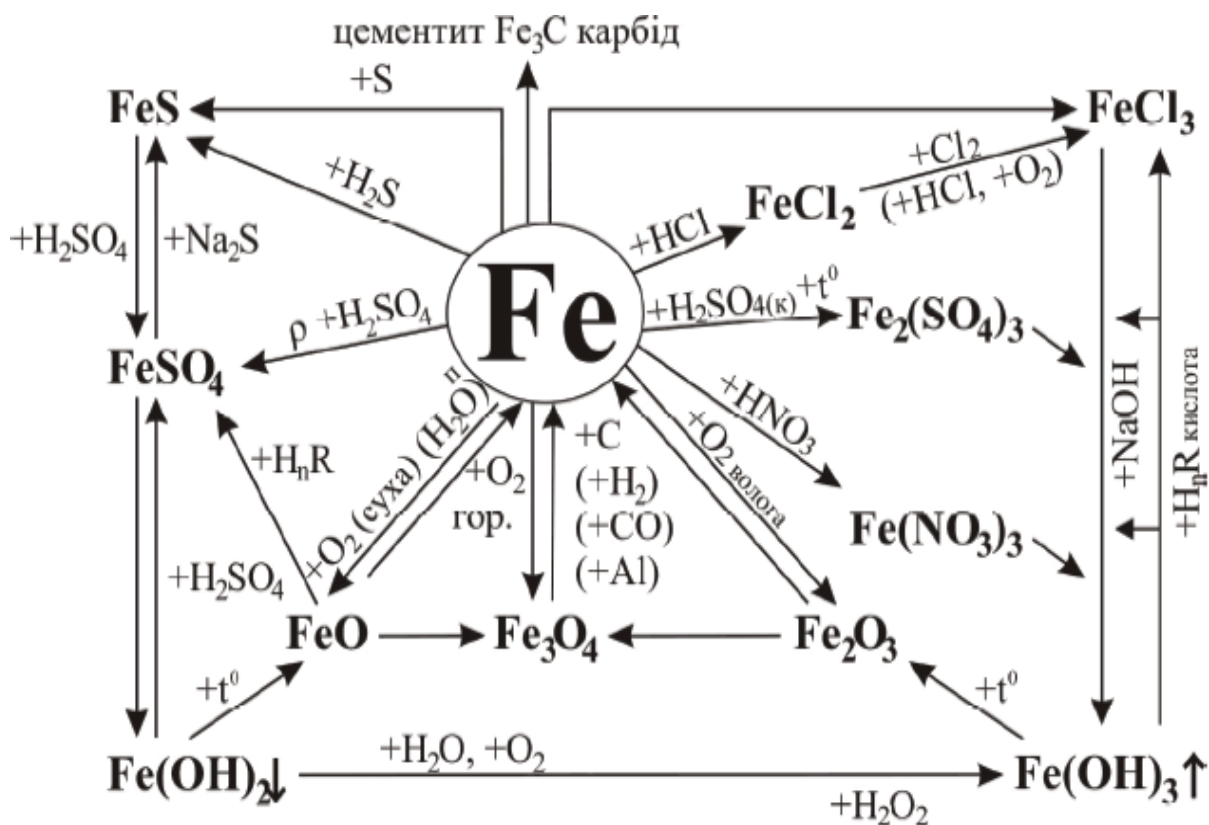
ВИКОРИСТАННЯ ФРЕЙМОВИХ СТРУКТУР ТА ЕЙДОТЕХНІКИ У ВИВЧЕННІ ФАХОВИХ ДИСЦИПЛІН

В умовах реформування системи освіти в Україні перед педагогами постало питання «Як навчати?», яке виводило на таку дидактичну категорію, як методи навчання. Більшість авторів схильні вважати метод навчання способом організації навчально-пізнавальної діяльності студентів. Без відповідних методів навчання неможливо реалізувати завдання і мету навчання, досягнути засвоєння студентами певного змісту навчального матеріалу. У зв'язку з цим стає актуальним вдосконалення методів навчання хімії, які стимулюють розумову діяльність студентів, розвивають їхню пізнавальну активність, навчають практично використовувати хімічні знання.

Важливим є правильний вибір методу, оскільки від того залежить ефективність виконання освітньої, виховної та розвивальної функцій. У вищій школі існує чимало методів навчання хімічних дисциплін у ВНЗ, які у навчальному процесі тісно взаємодіють, інтегруються один з одним. Тому прийнято говорити не про використання того чи іншого методу, а про ефективне їх поєднання.

Курс хімії, зазвичай, містить надзвичайно багато вправ. Педагогу-практику інколи нелегко організувати роботу чи одночасно охопити всю групу індивідуальними завданнями. Правильним рішенням ситуації є створення фреймових структур на засадах фреймового підходу до засвоєння знань, що полягає у згортанні та контактному поданні навчального матеріалу у вигляді фреймів.

Фрейм (за визначенням Т.М.Колодочки) – мінімальний опис певного явища, факту чи об'єкта, що характеризується певною властивістю, завдяки якому вилучення з цього опису будь-якої складової призводить до того, що описані факти чи об'єкт перестають правильно розпізнаватися; рамочна структура ключової ідеї, яку можна «накласти» на більшість тем і розділів, виражена в графічній формі; жорстка конструкція, каркас, який містить як елементи порожні комірки, рядки, що повинні бути заповнені й можуть багаторазово перезавантажуватись новою інформацією.

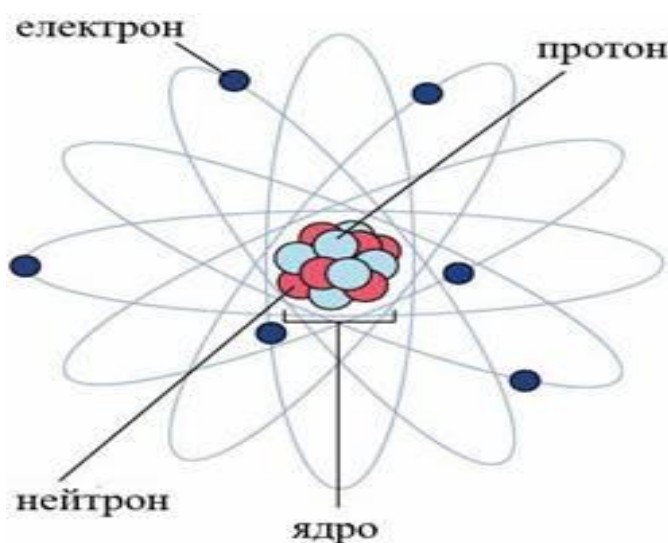
Безперечною перевагою фреймів є те, що вони мають високу ємність, легко використовуються під час проблемного навчання, передбачають самостійну роботу студентів, що в сучасних умовах розвитку освіти є достатньо актуальним. Інформація під час складання фреймів подається не в «чистому вигляді», а схематично, компактно згорнуто в логічну послідовність – структуру, модель. Тому складністю фреймового підходу є необхідність високого рівня розуміння, узагальнення тексту і вміння передавати його зміст стисло, логічно, інформативно. Якщо викладач пропонує власне бачення навчального матеріалу у вигляді фрейму, то це має бути не просто ознайомлення з уже готовим продуктом, а співпраця, співтворчість педагога й студентів у процесі вивчення певної теми, коли на очах у студентів за допомогою дошки і крейди творяться нові знання.

Педагог може запропонувати студентам вдома допрацювати частини фрейму, додати інформацію з різних джерел, висловити власне бачення порушеної проблеми, поставити проблемні запитання. Водночас варто намагатися створювати комунікативне середовище під час структурування здобутої інформації. Так, об'єднавшись у групи студенти можуть складати фрейми до однієї чи кількох тем з наступною презентацією і рефлексією своєї діяльності. Лише за таких умов буде забезпечене активне сприймання, адекватне розуміння й міцне засвоєння навчальної інформації. Така організація здобуття знань, опанування важливих умінь і навичок, формування ціннісних орієнтирів і набуття досвіду формуватиме компетентного фахівця, спроможного вирішувати професійні завдання і

життєві проблеми.

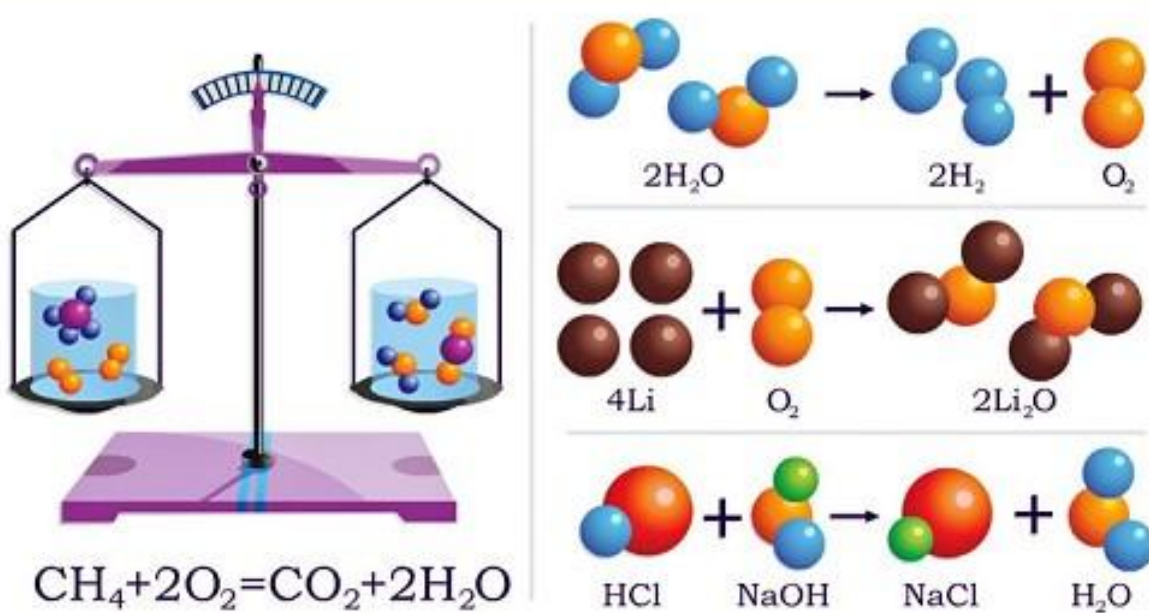
Під час відтворення навчального матеріалу спрацьовує зорова пам'ять: перед очима спочатку виникає картина-опора з символами, асоціативними малюнками, а потім інформація «нанизується» на ці зорові образи, допомагаючи студентам якісно відтворити зміст вивченого.

В останні роки у вивченні хімії широко використовують методику ейдотехніки, що являє собою специфічний вид пам'яті, заснований на зорових та словесних образах і враженнях. Таку пам'ять називають «живою». Ейдетичний образ є суб'єктивним, яскравим, візуальним.

Ейдотехніка – це технологія з оброблення, зберігання та відтворення навчальної інформації. В її основі лежить сукупність найбільш ефективних і перевірених протягом багатьох років прийомів запам'ятовування, заснованих на максимальному використанні образного типу інформації.

Прийоми ейдотехніки засновані на кодуванні викладачем матеріалу в символах, схемах та малюнках. Серед її основних постулатів варто звернути увагу на такі: «Один раз побачити краще, ніж сто раз повторити», «Не буває поганої пам'яті, є лише не вміння нею користуватися».

Ефективність ейдотехніки побудована на формулі:

Уява + Позитивні емоції = Засвоєна інформація.

Ейдотехніка допомагає вирішити такі основні навчальні та виховні завдання:

- розширює творчі можливості студентів завдяки гармонійній роботі лівої (логіка) і правої (творчість) півкуль головного мозку;
- формує вміння студентів ефективно вчитися;
- постійно підвищує самооцінку людини завдяки результативності у навчанні, створюючи психологічний комфорт.

Тому завдання освіти, не просто навантажити студента великим обсягом навчального матеріалу, а насамперед, розвинути пізнавальні можливості, розкрити творчий потенціал. Адже кінцевою метою навчально-виховного процесу є розвиток самодостатньої особистості, яка може і вміє робити вибір, впевнена у собі і в своїх можливостях.

Орися Шняк (факультет педагогічної освіти)

Наук. консультант – доц. Федина-Дармохвал В. С..

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ КОРЕКЦІЙНОЇ ПЕДАГОГІКИ

Якщо розтлумачувати поняття корекційної педагогіки, то можна сформулювати його так – це галузь педагогіки, що займається вивченням проблем дітей з особливими потребами в розвитку. Виникає питання: чи може проблема мати у собі проблеми? Так, може. Саме ця галузь, розтлумачуючи особливості роботи з особливими дітьми, зустрілась із неполадками в організації процесу навчання, виховання і розвитку цих дітей. З усіх ми розглянемо найбільш популярні у практичній діяльності педагога – дефектолога:

Проблема заміни відсутніх зорових образів у сліпих дітей. Сліпа дитина позбавлена безпосереднього зорового сприйняття зорових образів, а тому виникає питання: чим замінити йому цю відсутню діяльність? Педагогіка вказує на необхідність наочності у навчанні сліпих (обов'язково предмети які можна взяти у руки, якщо це явище, то спробувати відтворити його звуками і навіть словесним описом), на необхідність поповнювати з інших джерел відсутній запас уявлень про зовнішньої дійсності (проведення ігор-симуляцій, ігор-уявлень з музичним супроводом). Само собою зрозуміло, що якби ця задача була розв'язана, то справа увінчалася б повним успіхом. Але на шляху конкретних сприйнять і конкретних уявлень це завдання нерозв'язане. Вся біда в тому і полягає, що ніяка тренування дотику,

ніяке шосте відчуття, ніяке надмірно витончене розвиток одного або декількох звичайних способів відчуття, ніякі слухові уявлення - ніщо не здатне стати рівноцінною заміною відсутніх зорових образів. Це пояснюється особливостями психічних процесів дитини: якщо рівень сприймання навколишньої дійсності зором знижений, мозок шукає інший психічний процес, рівносильний послабленому. На перший погляд це добре, але ті властивості які виконує сприймання не може виконувати будь-який інший процес, який приходить на заміну. Він лише може допомогти прирівняти певний об'єкт, предмет чи явище до чогось. Таким чином, на шляху елементарних процесів, в сфері сприйняття і уявлень ми ніколи не знайдемо дійсної можливості створити конкретну заміну відсутніх просторових образів. Не потрібно зупинятись у розвитку таких дітей, але з усвідомленням неточності сприймання наближувати їх уявлення до реальності.

Проблема випадання глухонімої дитини з колективу. Відсутність мовлення у глухонімої дитини, ускладнюючи його повноцінне спілкування в колективі, вириваючи його з колективу, є одним з основних гальм у розвитку вищих психологічних функцій. Експериментальне дослідження на кожному кроці показує: те, що ми забираємо у глухонімої дитини у спілкуванні, йому не вистачає у мисленні. У цьому питанні створилося зачароване коло, з якого до цих пір практична педагогіка не знайшла виходу. За багато чисельними спостереженнями було виявлено, що глухоніма дитина здатна співпрацювати зі своїм колективом при застосуванні міміки. Причиною такого зв'язку є сутність міміки: завдяки їй ми здатні емоційно сприйняти інформацію, більше зрозуміти що саме хоче дитина, подолати комунікативний бар'єр (між здоровою і глухонімою дитиною, так як здорові особи також користуються нею, а у хворих вона краще розвинена). Якщо заохочувати учасників колективу до мімічного спілкування (дітей-однолітків у першу чергу), це допоможе дитині з проблемами у її соціальному становленні, уникненню дискомфорту від усвідомлення власної вади, а навпаки зрівняння себе з іншими.

Проблема визначення норми і патології у розвитку дитини. Гнів в нервово-психопатичних дітей також проявляється у вигляді нападів, які дуже важко відрізнити від тих, що бувають у нормальних дітей. І тільки досвідченому оку фахівця вдається відзначити різницю і встановити, що у дітей нервових і психопатів спалаху гніву наступають несподівано, без всякого видимого приводу, як "блискавка на світлому небі", йому неважко буде виявити, що мотиви подібних нападів у цих дітей недостатні і не можуть бути їх підставою. Але все ж різкий кордон між нормальною спалахом гніву і гнівом як психопатологічним ознакою - провести не можна. Відомо, що перший період дитинства характеризується надзвичайною тілесно-психічної рухливістю. Тому в кожному окремому

випадку важко визначити, чи потрібно цю рухливість вважати хворобливим. Саме через це ми не повинні робити акцент на поведінці дитини при визначенні відхилень, а надавати перевагу відповідним тестуванням, які науково доведені.

Особливості пам'яті розумово відсталого дитини. Вдалих вислів на рахунок цієї проблеми сказав П.Я.Трошин: «Активна пам'ять кладе грань між відсталістю та нормою ... "Природна" пам'ять чудова, а "штучна" - майже нульова ...». Цим він хотів пояснити перевагу інтересів, зацікавлень, прагнень, забарвлених позитивними почуттями, все найближче і повсякденне, все що не вимагає зусиль, все природно необхідне у відсталого можна визнати нормальним життєвим матеріалом, бажаним у його пам'яті; пам'ять його відмовляється служити, коли справа стосується незвичного, незрозумілого, що вимагає зусиль, неприємного матеріалу ... "Він може володіти такими ж природними багатствами, як і звичайні діти, проте він не вмє ними раціонально користуватися, вони лежать у нього без вживання, мертвим вантажем. Він має, але не вмє - і в цьому основний дефект його психіки. Тобто відстала у розвитку дитина може володіти великим вмістом інформації, проте чи варто йому усе це знати? Справді, тоді пам'ять цієї дитини перетвориться на припорошений архів, до якого ніхто не звертатиметься, адже дитина використовуватиме бажаний матеріал, а не той, що від неї хочуть отримати. Не потрібно намагатися таким чином «спотворити» життя дитини нав'язливими думками, бо саме вони принесуть ще більше дефектів психічного розвитку, ніж вони у неї були (Мартинчук О.В. Основи корекційної педагогіки/<http://www.twirpx.com/file>).

Таким чином, ми можемо вважати що проблеми колекційної педагогіки будуть і надалі турбувати своєю практичною невирішеністю. Тут актуальним постає поняття «не уникай, а приймай і контролюй»(якщо на даному етапі шляхів вирішення нема, то краще тримати ці проблеми під власним контролем, використовуючи вже можливі методи і способи роботи для дітей з особливими потребами у розвитку). Звісно, щоб вище визначені проблеми не перетворились у безвихідну ситуацію потрібно починати дослідження дітей ще з раннього віку, бо саме тоді ми можемо почати інтенсивні заняття, які допоможуть дитині жити у реальному світі (Бондар В. І. Проблеми корекційного навчання у спеціальній педагогіці. 2005/http://esu.com.ua/search_articles.php). До них включають:

1.Проведення ігор та занять з усією групою з метою формування позитивного ставлення до своїх товаришів по групі, групової кімнати та її обладнання (іграшки, об'єкти природи, книжки тощо).

2.Індивідуальні психотерапевтичні заняття з дитиною, яка знаходиться у важкому психологічному стані, з метою виявлення та усунення причин психологічного

неблагополуччя або пом'якшення впливу на неї психотравмуючих факторів.

3. Поліпшення психічного стану дитини, усунення звичних для неї способів переживань (зняття напруження, підвищення емоційного тону, вивільнення пригнічених емоцій — гніву, страху, образи) та вироблення шляхів конструктивного «відреагування» на них дитиною. З цією метою використовуються образотворчі завдання, етюди-драматизації, рольові ігри, гімнастичні вправи тощо.

МАТЕРІАЛИ
студентських наукових конференцій
кафедри загальної та соціальної педагогіки
“АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ УКРАЇНСЬКОЇ ОСВІТИ”

Випуск 8

Формат 60x84/16. Умовн. друк. арк. 9,1
Тираж 60 прим. Зам.

Малий видавничий центр кафедри загальної та соціальної педагогіки
Львівського національного університету імені Івана Франка
79005, м. Львів, вул. Туган-Барановського, 7